RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1876. Första Kammaren. N:o 27.

Tisdagen den 25 April 1876.

Kammaren sammanträdde kl. 10 f. m.

Justerades 2 protokollsutdrag för den 24 och protokollet för den 19 dennes.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 19 och 20 dennes bordlagda utlåtande N:o 23, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

1:sta punkten.

Mom. a.

Bifölls.

Mom. b.

Nedsättning af pensionsåldern för folkskolelärare.

Herr Hederstjerna: Såsom antecknad reservant till denna punkt ber jag att få för Kammaren tillkännagifva de skäl, som förmått mig att icke deltaga i majoritetens beslut i detta hänseende. Jag inser väl att folkskolelärarens kall är af den beskaffenhet, att hans krafter tidigare blifva utslitna än tjenstemäns i allmänhet och kanske i allmänhet lärares, och att det sålunda vore för honom fördelaktigt, om han kunde få pension tidigare än hvad för andra tjenstemän är föreskrifvet. Jag inser äfven fullväl, att det för folkskolan vore af vigt att en lärare, när han icke längre har kraft att fullgöra det kall, som är honom anförtrodt, måtte kunna afgå och skolan i stället få en kraftigare lärare. Det är följaktligen icke af dessa skäl, jag motsatt mig det slut, hvartill Utskottet kommit, utan det är först och främst på grund af det tvifvel jag hyser, huruvida det mål, som man vill vinna, är tillräckligt stort för att statsverket må betungas med de stora utgifter, som blifva en följd af förslagets antagande. Jag hyser detta tvifvel så mycket mera som, då det komitébetänkande, som ligger till

Nedsättning af pensionsåldern för folkskolelärare. (Forts.)

grund för motionen, föredrogs inför Kongl. Maj:t för att föreläggas Riksdagen år 1875, yttrade dåvarande departementschefen, att han visserligen ansåg önskligt, att en sådan förändring i pensionsåldern vidtoges, men att han hyste tvifvel, om de fördelar, som derigenom skulle kunna vinnas, uppvägde de kostnader för statsverket, som deraf skulle blifva en följd. Då detta tvifvel gillats af Kongl. Maj:t, och Riksdagen icke känner, om Kongl. Maj:t nu hyser någon annan mening, så har jag ansett olämpligt, att Riksdagen, på grund af enskild motion, skulle för sin del bifalla den föreslagna förändringen. Jag hyser äfven åtskilliga andra betänkligheter mot förslaget, sådant det blifvit af Utskottet framlagdt. Om man vill vinna det mål som Utskottet åsyftat, eller att skolan skall kunna befrias från en lärare, då han icke längre är tjenstbar, bör man väl, på samma gång man berättigar läraren att tidigare få pension, äfven medgifva att afskeda honom, äfven om han icke sjelf vill ingifva ansökan derom. Något sådant är här icke föreslaget, och detta är för mig ett vigtigt skäl, hvarföre jag anser att förslaget, sådant det nu är, ej bör bifallas. Ett annat skäl finner jag deri, att, om en sådan förändring bör göras, jag föreställer mig att den icke bör ske uteslutande på statsverkets bekostnad, utan att äfven kommunerna böra i någon mån bidraga till de utgifter, som af förändringen betingas. Man skulle äfven kunna sätta i fråga, huruvida icke pensionstagarne sjelfva borde i högre grad än hittills bidraga till pensioneringen. Härtill svaras dock, att deras aflöning är så ringa, att man i detta hänseende icke kan sätta högre anspråk på dem, än man redan gjort. Om detta skäl ock gäller i afseende på löntagarne sjelfve, så gäller det visserligen icke i afseende på kommunerna. Jag har icke inom Utskottet såsom reservant framstält något särskildt yrkande och drager i tvifvel, om det är skäl att göra det nu i Kammaren, emedan Riksdagens majoritet vid flera tillfällen gifvit till känna, att den anser alla bördor i och för folkskolan böra öfverflyttas på statsverket. Jag delar icke denna åsigt och vill icke med min röst bidraga dertill, att den fortfarande gör sig gällande. Jag vill icke nu framställa något särskildt yrkande, så vida jag icke får afslag och motionärens förslag erhåller understöd i Kammaren.

Grefve af Ugglas: Jag är i allt förekommen af Herr Hederstjerna. Hvad som synnerligen fästat min uppmärksamhet i detta betänkande är att, då man framhåller såsom skäl för en tidigare pensionering folkskolans behof af friska lärarekrafter, så har man sedermera glömt att tillse just den nytta, som för folkskolan skulle uppstå deraf, att den icke behöfde behålla en försliten folkskolelärare; ty då man icke gifvit skolrådet rättighet att afskeda en sådan försliten lärare, så är det icke folkskolan som vunnit på förändringen, utan endast folkskoläraren. Klart är att med rätten till tidigare pension ovilkorligen måste såsom corollarium följa, skolrådets rätt att afskeda läraren. Såsom förslaget nu är beskaffadt, anser jag icke skäl att bifalla detsamma, utan yrkar afslag derå.

Herr Widén: Det har under de senaste riksdagarne varit

Nedsättning af pensionsåldern för folkskolelärare. (Forts.)

fråga om att upphjelpa folkskolelärarnes löner, och i detta fall har jag med nöje deltagit, men det har icke under föregående riksdagarne varit så omedelbart fråga om att gagna folkskolan och folkundervisningen, som nu. Visserligen kommer den nedsättning i pensionsåldern, som är ifrågasatt, skollärarne till gagn. De befrias från att gå i skolan sedan deras krafter tagit slut och undgå derigenom den förödmjukelse, som en man med vaket samvete måste känna deröfver, att han nödgas fullgöra en pligt, hvartill hans krafter äro otillräckliga. Här är likväl egentligen fråga om att gagna skolan. Alldeles gifvet är, att folkskolans väl och ve beror på skolläraren. Här om någonsin måste det lända skolan till skada, om läraren är utarbetad, loj och slapp; ty här är skolläraren ensam om skolan. Vid ett elementarläroverk eger det förhållande rum att, om också en eller annan lärare skulle vara något utarbetad, skolan deraf icke kan taga så stor skada, då de öfriga lärarne äro vid fulla krafter, men vid folkskolan måste inträffa att, om läraren blir utarbetad, sjunker också skolans arbete ned, och de frukter uteblifva, som med skolan afses. Erfarenheten har redan visat, huru det kommer att ställa sig. Så länge man inom folkskolan har en rask, skicklig och nitisk lärare, kommer ett talrikt antal elever till skolan, skolbänkarne äro fulla, och resultatet af skolans verksamhet är glädjande för hvarje vän af folkundervisningen. Deremot, när läraren blir äldre och utnött, glesnar lärjungarnes antal och undervisningen kommer att i vederbörande distrikt ligga nere. Att nu folkskoleläraren framför andra tidigare skall komma till detta utarbetade tillstånd, kan man lätt föreställa sig, då man väl icke kan bestrida, att dessa lärare hafva ett strängare arbete än andra. Han är ensam om arbetet och ensam om att hålla disciplinen uppe. Han får hjelpa skolrådet, besöka familjerna och uppmuntra dem att sända sina barn i skolan. Detta besvär har icke läraren vid ett elementarläroverk. Jag kan derföre icke annat finna, än att det är ett stort mål, som här är åsyftadt, och värdt att derpå uppoffra penningar. Det synes också af chefens för Ecklesiastikdepartementet anförande till statsrådsprotokollet föregående år, när denna fråga var under ompröfning hos Kongl. Maj:t, att han gerna önskat att kunna redan då för Riksdagen framlägga det förslag, som här nu föreligger. Det yttrades i detta statsrådets anförande, att det skulle hafva varit önskligt; statsrådet tvekade endast, huruvida full ersättning för det anslag, som här fordrades, kunde vara att motse. Det var således synen på de stora anslagen, som då gjorde statsrådet tveksam, och man kan icke undra derpå, då han likafullt skulle föreslå Riksdagen att bevilja 125,000 kronor årligen för uppehållande af den pensionering, som redan då fans. Under sådant förhållande var det icke underligt om statsrådet tvekade att ytterligare begära 200,000 kronor, men *det* vill jag taga fasta på, att han redan då ansåg, att det hade varit önskligt att hafva fått taga steget fullt ut, såsom det nu är föreslaget i Stats-Utskottets betänkande. Här är anmärkt, såsom något ofullständigt och som skulle utgöra hinder för att ingå på Stats-Utskottets förslag, att det icke föreligger någon bestämmelse derom, att skolrådet skulle

Nedsättning af pensionsåldern för folkskolelärare. (Forts.)

ega rättighet att amovera en lärare, som kommit till pensionsåldern. Derom torde man dock kunna tvista, huruvida en sådan bestämmelse vore lämplig. Klart är, åtminstone för mig, att den icke är behöflig; ty om en sådan lärare fått gå i folkskolan 30 à 35 år till uppnådda 55 år, så tror jag att han ganska gerna lemnar sin tjenst och icke behöfver dertill tvingas. Jag har redan antydt, att hvar och en, som eger vaket samvete, skall finna det vara en tortyr att gå i en skola, sedan han icke kan uppfylla de med lärarekallet förenade pligter, och jag förmodar, att detta skall vara tillräckligt att förmå läraren att taga afsked så fort han får det underhåll, som genom pensionen gifvits honom. Hvad det beträffar, som blifvit anmärkt derom, att församlingarne ytterligare skulle bidraga dertill, tänker jag, att man just icke har att vänta stor framgång för en sådan åsigt. Församlingarne tycka sig redan vara betungade genom det bidrag, de nu lemna, så att någon förhoppning om ytterligare bidrag från det hållet till pensioneringen icke finnes.

Lika litet synes mig, att man bör sätta i fråga, att lärarne sjelfva skulle ytterligare bidraga till den summa, som här erfordras; ty ehuru Riksdagen ganska välvilligt flera gånger på sista tiden förhöjt folkskolelärarnes löner, tror jag dock icke, att dessa äro så stora, att lärarne kunna komma ut med att deraf lemna något bidrag till pensioneringen; och då staten redan en gång gått in på den grundsatsen att lemna statsanslag till ifrågavarande ändamål, tänker jag, att icke något i principiel väg är att häremot invända, utan att Riksdagen konseqvent icke annat kan än anslå de medel, som erfordras för att det stora mål, som med folkskoleundervisningen afses, må kunna uppnås, utan hinder af oduglige lärare. Jag yrkar bifall till hvad Utskottet här föreslagit.

Herr Ekman, Carl: Oaktadt den fråga, hvarom Utskottet yttrat sig i den föredragna punkten, varit föremål för regeringens behandling och en komité varit tillsatt, som deri afgifvit förslag, föreligger frågan nu till afgörande på grund af enskild motion.

Med kännedom om och tillämpning af de åsigter, som i dylika fall gjort sig gällande, skulle deri finnas en anledning för Kammaren att icke skänka sitt bifall till Utskottets framställning. I detta fall tror jag dock, att den omständigheten, att frågan är bragt under Riksdagens pröfning genom enskild motion, har mindre att betyda, då genom den utredning, komitén lemnat åt denna fråga, den måste anses vara tillräckligt beredd för att Riksdagen må kunna i densamma stadga sin mening. Att någon framställning från regeringen i detta afseende icke blifvit gjord, föreställer jag mig vara föranledt deraf, att regeringen tvekat att komma med yrkande om ett så stort anslag, som här blifvit ifrågasatt, men då chefen för Ecklesiastikdepartementet är här närvarande, så torde möjligen Kammaren få af honom erfara, huruvida det är regeringens önskan att vinna Riksdagens bifall till Utskottets framställning eller icke.

För min enskilda del tror jag, att det mål, som åsyftas genom det ifrågasatta anslaget, verkligen är så vigtigt, att man bör tillse, att

Nedsättning af pensionsåldern för folkskolelärare. (Forts.)

det kan vinnas; ty en folkskolelärare, som vid ett par och tjugu års ålder tillträdt sin plats och sedan arbetat nitiskt i skolans tjenst under loppet af 30 eller 35 år, kan, efter min uppfattning, icke längre gagna folkskolan, utan bör taga afsked, men, på det att detta också må komma att ske, skulle jag för min del önska, att det blefve stadgadt såsom vilkor, att han skall vid den åldern ovilkorligen afgå, i fall det befinnes att han icke kan gagna i sitt kall såsom skollärare. Först då blir det afsedda målet behörigen tillgodosedt, men jag anser att detta är för kommunerna af så stor vigt, att man väl borde kunna fordra, att de för det målet gjorde uppoffringar. Det är sant, att de redan nu äro skyldiga att lemna bidrag till folkskolelärarnes pensionskassa och att för uppnående af det mål, som här är i fråga, skulle erfordras ännu större bidrag. Jag har varit i tillfälle att förut säga mina åsigter i denna fråga och det är för att upprepa dem, jag begärt ordet, icke för att motsätta mig bifall uti Utskottets förslag. Efter min uppfattning, äro vi nemligen inne på en origtig väg, då vi bestämma, att i mån af kommunernas bidrag till folkskoleväsendets uppehållande staten skall dertill lemna anslag. Så snart vi inslogo på den vägen, var det lätt att se, att det riksdag efter riksdag skulle ställas allt större och större anspråk på bidrag från statens sida, och hvad som då förutsades har redan blifvit till fullo bekräftadt, ty vi hafva redan kommit derhän, att anslaget till folkskoleväsendet under åttonde hufvudtiteln uppgår till öfver 2,000,000 kronor. Detta anslag är visserligen icke af beskaffenhet att böra afskräcka någon, om ett stort ändamål dermed vore vunnet, men beklagligen tror jag icke, att det resultat, som erhålles genom statens bidrag, fullt motsvarar hvad man kunde hafva anledning att önska. I samma mån, som staten ökar sina anslag, och i samma mån, som centralisationen i detta afseende gör sig gällande, i samma mån har, efter hvad jag åtminstone varit i tillfälle att på åtskilliga ställen bevittna, intresset inom kommunerna för folkskolan, hvilket är ett oeftergifligt vilkor för att denna skola skall åstadkomma det gagn, som dermed afses, slappats, och det har gått derhän, att föräldrar tanklöst nog fordra af folkskolan, att den icke blott skall undervisa, utan äfven uppfostra deras barn. Leder nu verkligen statens bidrag till en sådan uppfattning hos föräldrar, måste vi hysa grundad anledning till fruktan för hvad som komma skall, och jag tror, att när föräldrar icke äro nog upplysta för att med tacksamhet mottaga det understöd, som lemnas, blir det nödvändigt att söka på annat sätt framtvinga det intresse för folkskolan, som är ett vilkor för uppfyllandet af dess ändamål, och det sker derigenom, att man fordrar materiela uppoffringar. Jag har icke för afsigt att framställa något yrkande i denna fråga, ty jag tror, att hvad Utskottet tillstyrkt äfven kommer att af Riksdagen bifallas. Jag skall trösta mig deröfver, då jag hyser den åsigt, jag nu uttalat derom, att ju fortare tillväxten blir af de anslag, som lemnas af staten för folkskoleväsendet, desto säkrare kan man vara, att det icke skall dröja länge, förrän en reaktion kommer, som skall verka i den rigtning, jag anser vara den rätta.

Nedsättning af pensionsåldern för folkskolelärare. (Forts.)

Herr von Koch: Jag har, såsom herrarne veta, alltid motsatt mig beviljandet af anslag på grund af enskilda motioner, såvida det icke varit nödigt för allmänt väl, men det är icke händelsen med detta. Jag måste således på denna grund yrka afslag å Utskottets förslag.

Beträffande sjelfva saken, vill jag icke inlåta mig på nyttan af detta anslag; derom kunde vara åtskilligt att säga; men jag vill i afseende på formen för detta betänkande säga, att deraf synes, att ärendet icke vunnit den utredning, som tros hafva tillgodokommit detsamma derigenom att det varit behandladt af en komité. En sådan kan väl göra mycket, men det är äfven något, som heter vederbörandes hörande, och det synes icke af betänkandet, att sådant skett. Det är icke heller uppgifvet, huru stora pensionerna skulle blifva, om de skola utgöras af hela lönen eller hvilken qvot deraf det skulle blifva. Detta borde dock Riksdagen veta innan den bestämmer sig för ett anslag af 200,000 kronor.

Saken är väl icke så vigtig, att man ej kan vänta ett år till med dess afgörande, på det att den må erhålla en genomgående pröfning, som ingen annan än Kongl. Maj:t kan åstadkomma. Det förekommer mig äfven oundvikligt att, om man bifaller det nu föreliggande förslaget, man gör till vilkor, att det icke blott är en rättighet, utan äfven en skyldighet för den *utslitne* folkskoleläraren att afgå vid uppnådd pensionsålder.

Herr Statsrådet Carlson: Den stora vigt, som fäster sig vid Utskottets i denna punkt framstälda förslag, förpligtar mig till en anhållan att få i denna, efter min uppfattning, vigtiga fråga uttala hvad jag anser vara rigtigt. Jag ber då först få upplysa om frågans verkliga ställning från dess första upprinnelse. Det är nemligen icke någon ny fråga. Alla förslag, som blifvit uppgjorda innan den första komitén för folkskolelärarnes pensionering tillsattes år 1864, grunda sig på antagandet, att folkskolelärare skulle vara pensionsmessiga vid upnådda 55 lefnadsår. 1864 års komité framstälde äfven samma grundsats, men utan att våga yrka dess fullständiga genomförande, utan stannade vid en pensionsålder af 60 år. Men allt sedan dess och efter det en lifligare uppmärksamhet blifvit fästad på folkskolornas arbete, hufvudsakligen genom det vakande öga, staten genom sina folkskoleinspektörer har deröfver, allt sedan hafva dessa inspektörer icke upphört att yrka på att pensionsåldern skulle nedsättas. Ingen har i detta afseende bättre öfversigt än dessa och ingen har heller efter deras vitsord klarare insett huru skadligt det verkar på skolan, att en gammal utsliten lärare skall till namnet bestrida en befattning, som han i verkligheten icke kan uppehålla.

Derefter följde år 1874 nedsättandet af den andra komitén för folkskolelärarnes pensionering, och vid dess nedsättande förelade Kongl. Maj:t densamma, att särskildt taga hänsyn till, huruvida en nedsättning i pensionsåldern kunde ega rum. Komitén tillstyrkte då en nedsättning till 55 år, och det icke blott på den grund, att en lärare utöfver denna ålder vanligen icke bibehåller sin fulla liflighet och

Nedsättning af pensionsåldern för folkskolelärare. (Forts.)

spänstighet i undervisningen, utan äfven på den inre konseqvensens grund, som från första början låg under dessa beräkningar, eller att 30 års tjensteålder vore den rigtiga normen för pensioneringen. Det är nemligen märkligt, att från första upprinnelsen af detta förslag har ingen ändring i denna tjensteålder blifvit yrkad, men likväl har man vid tillämpningen funnit, att den sålunda bestämda tjensteåldern icke passar in med grundsatsen om 60 års lefnadsålder. Skälet härtill är, att en folkskolelärare ofta inträder i sin befattning före 30 års ålder, han mottager den ofta vid 20 eller, ännu oftare, mellan 20—25 år. I senare fallet har han således redan vid 55 års ålder tillryggalagt 30 tjensteår, men skulle, om lefnadsåren betämdes till 60, hafva upplefvat 35 tjensteår. Detta är den grund, som denna komité särskildt stödde sig på.

En talare har anmärkt, att vederbörande icke blifvit hörda öfver ifrågavarande förslag, men detta är verkligen händelsen här. Öfver komiténs hemställan i detta ämne hördes nemligen direktionen öfver folkskolelärarnes pensionsinrättning, som yttrade dels, hvad jag nyss nämnde, att 60 lefnadsår icke slå in med 30 tjensteår och dels att det för undervisningen vore nyttigt om pensionsåldern kunde nedsättas, ehuru direktionen tillika uttryckte en tvekan, om tillräckligt anslag för ändamålet då kunde vinnas. Derpå föredrogs ärendet för Kongl. Maj:t, och i statsrådsprotokollet är ytterligare anmärkt önskvärdheten deraf, att pensionsåldern kunde blifva nedsatt. Men vi måste taga i i betraktande sakernas dåvarande ställning. Föredragande departementschefen nödgades nemligen tillstyrka *dels* ett ganska betydande tillägg för att bestrida en redan förut bestämd pension, hvilken blef större än man beräknat på grund af flera under tiden tillstötande omständigheter, *dels* äfven ett anslag för enke- och pupillkassan. Detta var år 1875. Vid början af innevarande riksdag var ställningen i finansielt afseende helt olika emot hvad den nu är. Nu äro tillgångarne vida rikligare, än de voro, då Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof afläts, och synas, så vidt man kan göra ett öfverslag, ganska väl kunna lemna tillfälle till en sådan utgift, som här är i fråga. Det är derföre som jag anser mig böra uttala, att jag med stor glädje sett, att Utskottet tagit initiativ i denna sak, och äfven om den grundsatsen måste erkännas såsom rigtig, att en Kongl. proposition i allmänhet bör ligga till grund för Riksdagens beslut i anslagsfrågor, så må jemväl erkännas, efter den utredning jag nu gjort, att man i detta fall är så nära en så beskaffad sakernas ställning, som torde kunna önskas.

Jag ber nu få besvara den frågan, om verkligen målet här är så stort, att det förtjenar en uppoffring, sådan som den ifrågavarande, och, med hela den sakkännedom jag i detta afseende kunnat förvärfva mig, svarar jag på denna fråga ett obetingadt ja. Men det är icke nog med att uppoffringen är välförtjent, utan den ifrågavarande åtgärden är dertill en af de mest välgörande, som kunna vidtagas, när den finansiela ställningen är sådan, att den medgifver densamma. Skälet är till en del redan anfördt. Folkskoleärarens kall är nemligen sådant, att han blifver förr utsliten än en annan lärare. Han har att

Nedsättning af pensionsåldern för folkskolelärare. (Forts.)

göra med ett större antal barn af olika kunskapsmått, och hans göromål äro dag efter dag och år efter år alldeles likartade. Det är af denna anledning som så många mål inkomma till Kongl. Maj:t berörande de många olika sätt, som blifvit uttänkta för att aflägsna gamla utslitna lärare från deras befattning. Men sådant måste alltid vara förenadt med tvifvelsmål, så länge man icke kan förse dem med pension, ty en gammal lärare har man dock undseende för, om han varit till gagn under sina tidigare lefnadsår. Nu vore denna svåra ställning undanröjd genom ett bifall till hvad Utskottet nu här föreslagit. Härtill komma de särskilda förhållanden, som nu ega rum, nemligen att just vid denna tid 30 år förflutit, sedan folkskolorna i allmänhet inrättades i vårt land; detta skedde nemligen icke 1842, utan i allmänhet under åren 1846 och 1847.

Samtidigt dermed åldras således en hel generation af folkskolelärare. Resultatet af förändringen skulle också blifva så stort, att redan 5 år härefter 75 procent fler skulle afgå vid 55 lefnadsår, än de som skulle afgå vid 60 års ålder, om nu gällande föreskrifter tillämpades. Äfven torde böra tagas i betraktande den verkan, som den nu ifrågasatta bestämmelsen skulle hafva på lärarens hela ställning; utsigten till en lugn ålderdom är nemligen en bland de bevekelsegrunder, som starkast inverka på en person, och denna utsigt torde således komma att både verka uppmuntrande på lärarne och bereda en raskare omsättning bland dem samt gifva församlingarna tillfälle att anställa yngre lärare, hvilka, enligt hvad allmänt är erkändt, stå vida framför de äldre i undervisningsskicklighet. Det är derföre, såsom jag redan nämnt, min öfvertygelse, att det mål, som här i fråga, väl förtjenar den föreslagna uppoffringen.

Jag ber slutligen att till besvarande få upptaga några särskilda anmärkningar, som här blifvit framstälda. Först och främst har man sålunda sagt, att om rättighet till pension tilldelas en folkskolelärare, så bör å andra sidan en skyldighet förefinnas för honom att afgå vid viss tid. Och man har lagt Utskottet till last, att det icke föreslagit något sådant. Men jag måste säga, att jag icke kan lägga detta Utskottet till last, och det derföre, att en föreskrift i detta hänseende redan finnes uti folkskolestadgans 11 §, som säger, att skulle någon skollärare befinnas oskicklig till förrättande af sin tjenst, må skolstyrelsen ega att, efter föregången varning, skilja honom från hans befattning såsom skollärare. Detta stadgande har varit så vidsträckt tolkadt, att ifrågavarande skollärare i sjelfva verket ansetts såsom förtroendeembetsmän, hvilka skolstyrelserna, så snart de icke väl förrättat sin tjenst, kunnat skilja från deras befattning. Men styrelserna hafva i många fall tvekat att tillämpa detta stadgande, emedan de haft undseende med en gammal lärare. Har man åter utsigt att få honom pensionerad, så försvinner denna tvekan, och i detta afseende tror jag derföre icke att någon fara eger rum.

Den andra invändningen, som blifvit gjord, är den, att det icke skulle åligga kommunerna att härvid medverka och ingripa. Man bör dock icke förbise, att kommunen fått sin dryga andel att bära i de ökade kostnader som uppkommit i anledning af förbättringen af folk-

Nedsättning af pensionsåldern för folkskolelärare. (Forts.)

skolelärarnes pensioner. Först och främst är deras procenttal höjdt från 4 till 5 procent. Vidare äro de numera ålagda att ingå i pensionsinrättningen icke för minimilönen såsom förr, utan för det högsta belopp, som en folkskolelärare kan komma att i lön uppbära. Och slutligen skulle de, om pensionsåldern nedsattes till 55 år, få vidkännas betydligt drygare retroaktiva afgifter än nu. Detta är för öfrigt, såsom jag tror, en fristående fråga från den, huruvida kommunerna böra deltaga i aflöningen eller icke, emedan fråga här är om ett statsändamål, nemligen att hjelpa de lärare, hvilka icke sjelfva rå för, att att deras krafter äro medtagna, och man borde väl fästa något afseende vid en lärarecorps, som har 400,000 barn i landet under sin dagliga vård. Det är verkligen ett så stort intresse att befordra kraft och lif bland dem, att det är väl värdt den uppoffring, som nu är i fråga. Jag slutar med att säga, att, efter min uppfattning, denna åtgärd skulle verka icke blott nyttigt utan högst välgörande i flera rigtningar och särskildt i samband med de åtgärder, som i öfrigt kunna vara behöfliga för folkskolans framgång i vårt land. Vi befinna oss i detta afseende i en brytning — jag hoppas till det bättre — och denna brytning härrör till en stor del deraf att till följd af det vågade steget i 1842 års påbud, att alla församlingar i riket skulle på en gång förse sig med folkskolelärare, en del af dessa lärare icke blefvo så bra, som man skulle kunnat önska. Uti denna brytning är en åtgärd, som befrämjar den föryngringsprocess, som går igenom folkskoleväsendet, i hög grad önsklig, och jag vågar derföre tillstyrka bifall till Utskottets framställning i denna punkt.

Herr Dahm: Efter det utförliga anförande, vi nyss varit i tillfälle att höra, är det öfverflödigt att yttra mycket mera. Jag vill endast uttala, att jag i allmänhet instämmer med Stats-Utskottets ordförande, i hvad han yttrat rörande betänkligheten af att staten öfvertager en så stor del af folkskolans underhåll. Jag är öfvertygad, att i följd deraf intresset hos kommunen för folkskoleundervisningen skall komma att domna. Jag vill icke fästa mig vid hvad Utskottet såsom en afgjord sanning uttalat, nemligen att en folkskolelärare är utsliten, då han i 30 år sysselsatt sig med folkskolan. Det må vara sant i allmänhet; men ofta kan dock en sådan person vara ganska användbar. En sak är emellertid viss, och det är, att när en skollärare uppnått mellan 50 och 60 års ålder, är afståndet mellan honom och barnen så stort, hans uppfattning af verlden så olika deras, att han då icke kan utöfva sin verksamhet med samma nytta som vid 30 års ålder. Detta är en obestridlig sanning, som har sin tillämplighet på alla, under det att den verkan, att han blir utsliten, icke nödvändigt inträder för alla. Men denna nu anmärkta skilnad mellan en äldre och en yngre lärare, den är för mig alldeles afgörande och jag vill ytterligare fästa herrarnes uppmärksamhet på, att det gifves ingen annan möjlighet att afhjelpa denna olägenhet, än att skaffa bort från skolan de lärare, som äro gamla, men hvilka man icke kan få bort på annat sätt än genom deras pensionerande. På dessa grunder ber jag få yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Nedsättning af pensionsåldern för folkskolelärare. (Forts.)

Herr Burman: Då den nu föreslagna reformen egentligen afser att från skolan skilja gamla och utarbetade lärare och få unga i stället, vill jag med nöje gifva mitt bifall till Stats-Utskottets betänkande i denna punkt. Men jag gör detta endast med det uttryckliga förbehåll, att skolläraren skall vara förbunden att afgå, då han uppnått pensionsåldern, såvida icke skolrådet anser honom värd att fortfarande bibehållas. Jag anhåller derföre om proposition på ett tillägg till momentet, så lydande: "att, såsom vilkor för erhållande af hel pension vid uppnådda 55 år, folkskoleläraren skall vara förbunden afgå, såvida skolrådet icke anser hans fortsatta tjenstgöring vara gagnelig för folkskolan."

Grefve Lagerberg: Då jag för min del icke är bunden af formen, utan är villig medgifva hvarje anslag, som är nödvändigt, det må nu grunda sig på enskild motion eller ej, ber jag få öfvergå till sjelfva saken, hvarom fråga är. Efter den utredning, som Ecklesiastikministern här gjort, ber jag, då jag hyser samma åsigter som han, att få instämma uti hvad han yttrat; men jag kan icke med tystnad förbigå hvad som blifvit nämndt derom, att intresset hos kommunerna skulle slappas, om pensioneringen öfvertoges af staten. Jag vill icke inlåta mig i pröfning, huruvida det från början var rätt eller ej, att staten medgaf anslag till folkundervisningen. Det är en fråga, som ofta varit diskuterad och är redan afgjord. Här är nu endast fråga om att försöka göra folkskolelärarne mera tjenstbara än hittills, och jag kan ej fatta annat än att detta bör af kommunen omfattas med mera intresse, om staten mellankommer. Här har blifvit anfördt, att folkskoleinspektörerne år efter år gjort anmälan om, att något bör göras för att få friska krafter i och för undervisningen, och ändock anför man såsom ett skäl för afslag, att intresset hos kommunen skulle slappas, om det icke blir den, som får betala. Tvärtom borde väl intresset blifva lifligare, ju förr man har utsigt att få bort en gammal och oskicklig lärare, och jag må väl äfven säga löjlig, ty det händer ofta att en gammal lärare blifver löjlig, och detta inverkar alls icke godt på undervisningen. Jag yrkar att Kammaren behagade bifalla Stats-Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Almqvist: Angelägenheten och vigten deraf, att folkskolelärare ega full kraft och tillräcklig skicklighet, lärer icke vara af någon bestridd; men hos mig har tvifvel uppstått, huruvida detta vigtiga mål skulle i någon märkbar mån vinnas genom ett bifall till den nu ifrågasatta betydliga förhöjningen i pensionstillgångarna. Jag tviflar på, att det skulle leda till målet först och främst derför, att detta förslag icke förutsätter något tvång för dem, hvilka uppnått 55 års ålder, att afgå. Det af chefen för Ecklesiastikdepartementet åberopade förhållande, att, enligt den af honom omnämnda paragraf i författningen, en *oskicklig* folkskolelärare kan skiljas från sin befattning, är ordagrant rigtigt, men jag tror, att litet hvar erfarit, att en förklaring af vederbörande myndighet, att en person är oduglig att sköta sitt kall och på denna grund skall skiljas derifrån, ganska sällan kommer i

Nedsättning af pensionsåldern för folkskolelärare. (Forts.)

tillämpning. Tillämpas ett sådant stadgande sällan, äfven då det är verkliga myndigheter, som skulle utöfva detta tvång, så torde det än mindre komma att användas af en kommunalstyrelse, som står i relation till folkskoleläraren. Denne kan måhända fylla sin plats med endast ringa kraft, men man kan icke derför säga, att han är oduglig, ty då finge man måhända skäl att säga, att han under hela sitt lif icke varit fullt skicklig. Jag är öfvertygad, att denna paragraf, om den ock vore tillämplig på fall, der åren vållat den mindre dugligheten, ganska sällan skulle tillämpas för att få en 55-årig person att afgå. Det vore derför önskligt att, på samma gång Riksdagens gifmildhet toges i anspråk för fonden för folkskolelärarnes pensionering, Riksdagen hade ett förslag af Kongl. Maj:t, der de vilkor funnos upptagna, under hvilka dessa folkskolelärare skulle afgå, så att man kunde hoppas att det resultat vunnes, som man med detta anslag nu åsyftar. Följden af att bifalla förslaget i dess nuvarande form synes mig skola blifva den, att när en del folkskolelärare komme i tillfälle att afgå med den förhöjda pensionen, icke de, som äro oduglige, utan just de som ännu hafva tillräckliga krafter att på annat sätt förtjena något, skola begagna sig af denna rätt att afgå, men de andra stå qvar, och skola i högst få fall blifva skilda från sina befattningar. Men om man ock antager, att de skulle blifva skilda derifrån, då de uppnått 55 år, hvad skulle följden deraf blifva? Jo, efter de upplysningar jag har erhållit, skulle vi komma att sakna tillgång på lämpliga personer för platsernas besättande, ty afgången skulle blifva så stor, att seminarierna icke skulle hafva nog elever, för att med dessa fylla de lediga platserna. Vid det förhållande således, att det visar sig, det man icke kan vinna det afsedda målet, med mindre man får en lag, som bestämdt uttalar, under hvilka vilkor dessa lärare skola vara pligtige att afgå, så måste detta anslag, derest man anser det så vigtigt, att det, äfven utan en Kongl. Maj:ts proposition, bör beviljas, hvila på den förutsättning, att dessa folkskolelärare frivilligt skulle afgå, och då hade man svårt att finna ett tillräckligt antal för besättande af dessa platser. Jag kan således icke finna, att någon olycka skulle inträffa, om Riksdagen icke nu bifölle detta förslag, utan läte bero på att Kongl. Maj:t, derest han finner det lämpligt, framlägger ett förslag om denna pensionering, så att man må få visshet att målet må kunna vinnas. Under närvarande förhållanden anser jag mig icke kunna tillstyrka bifall till Utskottets förslag.

Grefve af Ugglas: Det kan synas förmätet af mig att hysa en olika mening mot den, som af chefen för Ecklesiastikdepartementet blifvit uttalad i afseende på tolkningen af en lagparagraf, men, då jag hyser en sådan mening, anser jag mig skyldig att framlägga densamma. Departementschefen har till stöd för den rättighet, som nu skulle finnas, att afskeda en lärare, som icke längre kunde fylla sin plats, åberopat 11:te paragrafen folkskolestadgan, som talar om en sådan rätt mot en oskicklig lärare. För min del kan jag icke fatta, att denna paragraf har afseende på annat än oförmågan hos en lärare att undervisa, eller på lojheten att använda den skickligket, han möj-

Nedsättning af pensionsåldern för folkskolelärare. (Forts.)

ligen kan ega, men, för så vidt det skall vara full mening med författningen, kan jag icke tro, att den skall kunna tillämpas på det fall, att en lärares undervisningsförmåga, till följd af högre ålder, i någon mån blifvit minskad. Ty hvad innehåller den ifrågavarande paragrafen? Jo, att en lärare icke må kunna afskedas, förrän han förut blifvit varnad. Men för hvad skall han då varnas? Skall han varnas för att bli äldre? Derpå kan han svara, att det är en sak, som icke står i hans förmåga att förhindra. Jag kan således icke tro, att denna paragraf är afsedd att tillämpas på ett fall, sådant som det ifrågavarande. Icke heller kan jag hysa samma förtroende som Herr Widén, hvilken ansåg att det vore alldeles obehöfligt, att en bestämd föreskrift uti ifrågavarande hänseende blefve införd, enär en lärare ovilkorligen sjelf vore benägen att afgå, så fort han skulle kunna göra det. Jag föreställer mig tvärtom, att det skulle finnas åtskilliga lärare, som ansåge det fördelaktigare att sitta qvar med full lön, än att åtnjuta tre fjerdedelar deraf i pension. Då afsigten nu är att folkskolorna skulle blifva bättre omhuldade än förut och lärarne bättre tillgodosedda, tror jag, att det i intet fall kan skada, att i författningen införes ett stadgande om skyldighet för dessa lärare att under vissa förutsättningar ovilkorligen afgå, utan att det snarare i åtskilliga fall skulle vara nyttigt, just med afseende å de lärare, som icke skulle hafva den samvetsgrannhet, hvilken här blifvit framhållen såsom varande en allmän egenskap hos dem. Jag anhåller derföre, att, derest Kammaren anser sig böra bifalla Utskottets betänkande, det må blifva med det tillägg, som deri blifvit gjordt af Herr Burman; och förändrar jag i följd häraf mitt förut gjorda yrkande till en hemställan om bifall till Utskottets förslag med nyssnämnda tillägg deri.

Herr von Koch: Jag uppfattade icke rigtigt Herr Burmans yttrande; men sedan jag nu af siste talaren fått höra, att det gick ut på ett tillägg till Utskottets förslag, får jag anhålla, att sekreteraren ville uppläsa detta tillägg, hvars innehåll, efter hvad jag har anledning antaga, undgick icke blott min, utan jemväl flere andra ledamöters uppmärksamhet.

Sedan undertecknad uppläst det af Herr *Burman* föreslagna stadgande, uppropades ånyo och yttrade

Herr von Koch: Sedan jag anhöll om ordet, har Grefve af Ugglas i sitt anförande till väsentlig del uttalat de åsigter, jag hade ämnat framhålla. Jag kan nemligen för min del icke på något vis godkänna den tydning af 11 § uti ifrågavarande reglemente, som chefen för Ecklesiastikdepartementet ansett kunna användas; ty att låta en gammal hederlig skollärare, till hvilken man, i följd af hans föregående förtjenster, står i godt förhållande, genomgå de omnämnda varningsgraderna, för att få honom pensionerad, är ett sätt att afskeda en gammal utsliten tjensteman, som jag icke kan gilla. Den ifrågavarande paragrafen lyder nemligen: "skulle någon skollärare befinnas oskicklig till förrättande af sin tjenst, eller ådagalägga ett sådant

Nedsättning af pensionsåldern för folkskolelärare. (Forts.)

uppförande, att han ej bör såsom lärare längre bibehållas, må skolstyrelsen ega att, efter föregången, i skolstyrelsens protokoll intagen, men fruktlös befunnen varning, honom ifrån dess befattning såsom skollärare och dermed följande lön skilja, samt denna vidtagna åtgärd hos församlingen anmäla." Detta är det första momentet af paragrafen; sedan kommer ett senare, som innehåller, att just när de uppföra sig väl, skola skollärare pensioneras.

Efter de upplysningar chefen för Ecklesiastikdepartementet lemnat, får jag nämna, att, ehuru jag icke precist anser, att vederbörande i detta fall skulle utgöras af en pensionsdirektion — ty jag inbillar mig, att konsistorierna och alla andra myndigheter, som hafva vård om skolan, skulle höras, vid hvilken sak jag dock, änskönt detta måhända vore öfverflödigt till följd af folskoleinspektörernes kontrollerande myndighet, icke vill fästa mig, då det ju städse är departementschefen, som bestämmer hvad som må anses för *vederbörande* — skulle jag dock, såsom en talare på norrlandsbänken anfört, helst önska att, efter hvad jag från ministerbänken hört, angående förhoppningen om en Kongl. proposition i frågan, hvarigenom all fara deraf skulle försvinna, ett uppskof med frågans afgörande måtte beviljas, men, om Kammarens öfrige ledamöter, som yrkat på afslag, vilja åtnöja sig med att ingå på Herr Burmans förslag, skall icke heller jag nu sätta mig deremot.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden, nemligen: 1:o) att det förevarande momentet skulle bifallas; 2:o) af Herr *Burman*, att momentet måtte bifallas med följande tillägg: "att, såsom vilkor för erhållande af hel pension vid uppnådda 55 år, folkskoleläraren skall vara förbunden afgå, såvida skolrådet icke anser hans fortsatta tjenstgöring vara gagnelig för folkskolan; "samt 3:o) att Kammaren skulle afslå det ifrågavarande momentet.

Härefter framstälde Herr Grefven och Talmannen propositioner på dessa yrkanden, hvilka propositioner besvarades med många ja och nej i blandning; och förklarades propositionen på afslag å momentet vara med öfvervägande ja besvarad.

Flere ledamöter begärde votering.

Efter förmälan, det Kammaren egde bestämma, hvilketdera af de öfriga yrkandena skulle utgöra kontrapropositionen vid den begärda voteringen, framstälde Herr Grefven och Talmannen proposition derå, att bifall till momentet med det af Herr *Burman* föreslagna tillägg skulle intagas i kontrapropositionen och, då dervid svarades många ja, blandade med nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Som votering äskades om kontrapropositionens innehåll, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att, vid blifvande votering om afslag å mom. b i 1:sta punkten af Stats-Utskottets utlåtande N:o 23, kontrapropositionen skall innehålla bifall till momentet med det af Herr Burman föreslagna tillägg, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antager Kammaren såsom kontraproposition vid voteringen bifall till momentet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 73.
Nej — 25.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition för hufvudvoteringen:

Den, som afslår mom. b i 1:sta punkten af Stats-Utskottets utlåtande N:o 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifaller Kammaren momentet med det af Herr Burman föreslagna tillägg.

Vid denna omröstnings utgång hade rösterna utfallit sålunda:

Ja — 28.
Nej — 74.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Lönefyllnad för åtskillige häradshöfdingar.

2:dra punkten.

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre De Geer: Kammaren torde erinra sig, att år 1874 genomfördes en löneregler för häradshöfdingarne, hvarigenom häradshöfdingeboställena indrogos till statsverket och sportlerna till allra största delen förvandlades i stäm-

Lönefyllnad för åtskillige härads-höfdingar. (Forts.)

pelpapper, så att endast så mycket skulle utgå till häradshöfdingarne, som ansågs motsvara deras utgifter för domsagornas förvaltning, hvaremot i stället dem tillades vissa penningesummor dels i tjenstgöringspenningar, beräknade efter domsagornas storlek, och dels i fast lön af 4,500 kronor, hvilket belopp gjordes lika för alla häradshöfdingar. Genom denna reglering förbättrades vilkoren för många häradshöfdingar, jag tror till och med för de flesta, men andra gjorde större eller mindre förluster, somliga ganska betydliga. Tvifvelsutan var denna omständighet en bidragande orsak till att regleringen icke vann denna Kammares bifall, ehuru den sedermera godkändes af Riksdagen genom gemensam votering. Det har icke varit angenämt för chefen för Justitiedepartementet att höra all den klagan, ja! jag kan säga jemmer, som hos de häradshöfdingar, hvilka blifvit mest lidande på löneregleringen, gifvit sig till känna. I många fall hafva omständigheterna varit synnerligen ömmande, och jag tillåter mig att anföra ett par exempel. En häradshöfding, som suttit med en mycket klen domsaga och haft små inkomster, lyckades få transport till en bättre. Någon tid efter det denna transport egt rum inträffade löneregleringen, och den domsaga, hvartill han kommit, blef betydligt sämre än den han lemnat. En annan häradshöfding, som varit polismästare i Stockholm under en tid, då denna befattning icke var särdeles väl aflönad, sökte att få en domsaga för sin utkomst skull, likväl först sedan han blifvit förvissad, att det till tjensten hörande boställe, i afseende hvarå en förändring bifvit ifrågasatt, skulle komma att bibehållas. Sedan han tillträdt sin häradshöfdingebeställning, blef polismästarens i Stockholm lön ganska betydligt förbättrad, men inkomsterna i domsagan förminskades så, att han nu finner sig sakna nödig utkomst. På dylika och andra skäl hafva många framställningar om godtgörelse blifvit gjorda, men undertryckta, ehuru en del af dem varit understödda af vederbörande hofrätt.

Den framställning Kongl. Maj:t funnit vara af billigheten påkallad sträcker sig icke längre än till att begära ersättning åt sådana häradshöfdingar, hvilkas förluster öfverstiga 500 kronor, likväl så att de för den öfverstigande förlusten icke skulle få ersättning till mer än hälften, och att denna ersättning icke skulle i något fall öfverstiga 2,000 kronor, oaktadt somligas förluster gått till betydligt högre än dubbla beloppen.

Utskottet har nu i motiveringen yttrat: att det funnit de åberopade omständigheterna behjertansvärda och att en godtgörelse, sådan som den begärda, icke skulle vara obillig, men af fruktan för det prejudikat, som skulle innefattas i ett sådant beviljande, helt och hållet afstyrkt Kongl. Maj:ts proposition. För att visa, att svårligen något prejudikat, att förlikna vid detta, har inträffat, eller sannolikt skall kunna inträffa, anhåller jag att få redogöra för gången af denna fråga. År 1840 bragtes det å bane en plan att göra en stor omstöpning af domarecorpsens organisation och framför allt af domsagornas reglering och aflöningssättet genom sportler; och för att bereda fria händer till denna organisation lät Kongl. Maj:t, utan någon af Riksdagen gifven anledning, i de fullmakter, som utfärdades för

Lönefyllnad för åtskillige härads-höfdingar. (Forts.)

häradshöfdingarne, innefatta den bestämmelse, att embetets löneinkomster tillförsäkrades dem intill dess "i anledning af väckt fråga om förändrad löneregleringen för domare kunde blifva annorlunda bestämdt."

Den väckta frågan genomfördes icke i hela sin vidd och drogs ut i många år; men Kongl. Maj:t förklarade slutligen den afsedda domsagoregleringen genomförd, ehuruväl icke på det sätt, som meningen först var, att nemligen det skulle blifva ett enda tingsställe för hvarje domsaga. Frågan om sportelväsendet var före, men ledde icke till något resultat, utan frågan förföll. Det kan då vara förlåtligt, om de häradshöfdingar, som fått dessa vilkor intagna i sina fullmakter, skulle anse sig betryggade i sina rättigheter, då frågan förfallit, och att icke samma damoclessvärd skulle hänga öfver dem hvarje gång ny fråga i berörda hänseende väcktes.

Emellertid hvilade hela saken, åtminstone med långa afbrott, till dess den år 1872, således 32 år efter vilkorens intagande i fullmakterna, å nyo på allvar kom i fråga. Då tillsattes en komité för att föreslå ny löneregleringen för häradsrätterna, och det är denna komités arbete, som hufvudsakligen ligger till grund för den nyligen genomförda regleringen. Dessa komiterade taga i betraktande de verkningar regleringen skulle hafva för en del häradshöfdingar, som skulle mista inkomster, och yttrade sig sålunda: "bland de häradshöfdingar, som måste åtnöja sig med regleringen, komma flere att mista större eller mindre del af de inkomster de hittills kunnat påräkna; och för dem, som sålunda göra en större förlust, kan det visserligen blifva bekymmersamt att helt plötsligt se sina ekonomiska beräkningar rubbade. Om nu också detta förtjenar att behjertas och ett deraf vålladt allt för känbart lidande att afhjelpas, lärer andra utvägar dertill finnas, än att uppskjuta en af så trängande behof påkallad reform, som den nu ifrågavarande." Det är just en sådan utväg att afhjelpa dessa olägenheter som Kongl. Maj:t sökt i den nu afgifna propositionen.

Det prejudikat, som jag förmodar Utskottet närmast haft i sigte, åtminstone det, som under senare tider fallit i ögonen och kanske mest kan jemföras med detta, är löneregleringen för armén. Den väsentliga skilnaden mellan dem är dock först och främst att vilkoret, som sattes i arméns fullmakter, är ett par och tjugu år yngre, men dertill kommer, att när detta vilkor insattes i fullmakterna, var frågan om indragning af arméns boställen redan väckt och den har aldrig varit släppt, utan varit föremål för Konungens och i synnerhet Riksdagens åtgärder och framställningar, så att arméns officerare hafva haft anledning att förvänta, att en lösning deraf skulle ske, och kanske snarare haft anledning att tro, att den skulle ske förr och icke senare än den verkligen kom till stånd. Detta är alldeles motsatt hvad häradshöfdingarne haft anledning att antaga. Dertill kommer, att förändringen för armén genomfördes mildare än för häradshöfdingarne, så att, åt officerarne, som icke gjorde förlust på annat än sina boställen, beviljades ett fardagsår mera än åt häradshöfdingarne.

Det belopp, hvarigenom denna obillighet, för att icke säga orättvisa, skulle afhjelpas, är icke synnerligen stort, och dertill kommer,

Lönefyllnad för åtskillige härads-höfdingar. (Forts.)

att det är ställdt på en amortering, som efter menskliga beräkningar bör gå temligen fort, då de fleste af dessa häradshöfdingar redan kommit till en framskriden ålder och, enligt hvad jag vill minnas, åtta af dem uppnått 70 år eller derutöfver. Det kan således icke hårdt drabba statsverket. Statsverket har dessutom sannolikt gjort en vinst på löneregleringen. Jag har sett uträkningar, som gifva vid handen, att statsverkets inkomster komma att ökas betydligt, dels i följd af boställenas utarrendering och dels genom den stigande stämpelpappersafgiften, som nu kommer statsverket till godo.

För min del sätter jag icke i tvifvel, att, derest denna framställning blifvit gjord i sammanhang med regleringen af häradshöfdingarnes löner, denna reglering icke svårare utan lättare vunnit Riksdagens bifall; och jag hoppas, att den omständigheten, att framställningen delades så, att den ena frågan kom först och den andra något senare, icke måtte förändra åsigterna i detta fall, hvarföre jag med förhoppning om framgång vågar anhålla, att Kammaren måtte, med afslag å Stats-Utskottets förslag, bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Horn: Sedan Hans Excellens Herr Statsministern yttrat sig, torde mitt ordande icke behöfva blifva långt.

Vi känna litet hvar — hvad som också blifvit påpekadt — att 1874 års löneregleringgick temligen hårdhändt till väga mot vissa domare, men till följd af de fullmakter dessa domare innehade måste de underkasta sig densamma. Det är icke svårt för den, som *söker* en tjenst och som förut vet inkomsterna, att nöja sig med desamma, äfven om de sedermera, innan han tillträder tjensten, blefve något reducerade, men det är svårt för den, som tillträdt en tjenst och som stält sin hushållning efter de inkomster, hvilka blifvit beräknade, att blifva i synnerlig mån reducerad, såsom här är fallet. Af de uppgifter, hvilka lemnades till den komité, som blifvit satt för att reglera häradshöfdingarnes löneförmåner, visar det sig, att *en* häradshöfding har genom denna reglering mistat 6,457 riksdaler, och åtskilliga hafva mistat 5,000, 4,000 o. s. v. Detta är icke småsaker för den, som icke haft allt för mycket förut, och i synnerhet för dem, som hafva stora utgifter utöfver hvad som nödvändigt tarfvas för deras egna hushåll. Hvar och en af dem skall naturligtvis finna, att de äro hårdt träffade, och de skola finna att det träffat dem desto hårdare, då de reflektera deröfver, att statsverket icke gjort någon uppoffring, utan tvärtom gjort vinst på löneregleringen. Detta skall jag bedja att få visa med sifferuppgifter efter officiela handlingar, som äro tillgängliga. Statsverkets förhöjda utgifter för justitieverket består i:

Förhöjda löner till Hofrätterna jemte beräknadt ålderstillägg	120,968: 70.
förhöjda löner till Justitierevisionen	15,950: —
d:o d:o „ Justitiekanslern	1,000: —
d:o d:o „ Krigshofrätten	3,858: 50.
1874 års domareregleringen	657,000: —
tre nya domsagor	13,500: —
tillhopa ökade utgifter	812,277: 20.

Lönefyllnad för åtskillige härads-höfdingar. (Forts.)

Såsom ersättning härför har statsverket bekommit förhöjda inkomster, bestående uti:

inkomst af 56 boställen	81,905: —
indragning af boställsräntor, löner, tingsgästningspenningar m. m.	29,936: —
indragen ersättning för mistade bötesandelar	6,022: —
ökad inkomst för stämpelpapper, motsvarande domare fråntagen lösen för tingsexpeditioner	452,000: —
stämpelpapper å 400 stämningar i hvarje af 107 domsagor å 75 öre	32,100: —
d:o å 200 stämningar å hvarje i 84 städer å 75 öre	12,600: —
Vidare skulle hofrätternas expeditioner beläggas med högre stämpel. Bevillnings-Utskottet har föreslagit 9 kronor, men jag tror icke att det är meningen att belägga dem med så hög stämpel. Jag hoppas vi få förslag från Bevillnings-Utskottet om ett mindre belopp, t. ex. 8 kronor för domar och 6 kronor för utslag. Jag upptager sålunda här stämpelpapper å 5,300 domar i hofrätterna, 2 ark à 10 kronor	53,000: —
stämpelpapper å 6,800 utslag i hofrätterna 2 ark à 8 kronor	54,400: —
d:o å minst 3,000 protokollsutdrag, 1 ark à 3 kronor	9,000: —
d:o å minst 10,000 expeditioner i rikets öfriga kollegier å $1^1/_2$ ark à 1: 50	15,000: —
d:o å 50 gravationsbevis i hvardera af 107 domsagor à 2 kronor	10,500: —
d:o å domar och utslag i Högsta Domstolen och Justitierevisionen	10,000: —
Slutligen har jag antagit, att den förhöjda inkomsten af stämpelpapper å bevis, afskrifter, inlagor och andra handlingar borde, lågt taget, uppgå till	100,000: —

Efter denna låga beräkning kommer man likväl derhän, att statsverket fått uti ifrågavarande hänseenden förhöjda inkomster till ett belopp af 866,763.

Detta utgör en vinst af nära 60,000 kronor; men beräknar man efter det förslag till stämpelpappersafgift, som Bevillnings-Utskottet senast afgifvit, har jag efter enahanda beräkning kommit till det resultat, att statsverket skulle vinna öfver 400,000 kronor. Jag tror icke att det är billigt och icke heller staten värdigt, om jag så får uttrycka mig, att statsverket vid en sådan reduktion skall göra en vinst, och att en känbar förlust deremot skall tillskyndas ifrågavarande domare.

Jag yrkar således bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr von Gegerfelt: Efter de yttranden, som redan afgifvits i frågan och i hvilka jag får instämma, har jag mycket litet att tillägga. I sitt anförande till statsrådsprotokollet i förevarande fråga yttrade chefen för Justitiedepartementet att vid löneregleringen för härads-

Lönefyllnad för åtskillige härads-höfdingar. (Forts.)

höfdingarne otvifvelaktigt förfarits strängare mot dem, som förut innehaft högre aflöning än som vanligen vid nya löneregleringar blifvit ifrågasatt. Jag vill tillägga att det förfarits strängare, än som med det uti deras fullmakter intagna vilkor var afsedt, och strängare än dessa häradshöfdingar således haft anledning att beräkna eller som kan vara med billighet öfverensstämmande. Stats-Utskottet synes icke heller hafva förnekat detta, då det talar om behjertansvärda omständigheter, billighetsskäl m. m. Men hvad som mera betyder, är att denna Kammare redan på det bestämdaste sätt godkänt den åsigten, att uti ifrågavarande hänseende obilligt förfarits. Då frågan vid 1874 års riksdag var före, beslöt Kammaren med temligen stor pluralitet, att Kongl. Maj:ts proposition icke i oförändradt skick kunde antagas, utan att en begäran skulle framställas, att vederbörande skulle lemnas tillfälle att yttra sig i frågan. Enligt hvad diskussionen lemnar vid handen, var detta beslut föranledt af benägenheten att undanrödja de anmärkta obilliga förhållanden, hvaribland äfven befann sig det, som nu utgör föremål för Kongl. Maj:ts proposition. Minoriteten röstade för återremiss och den afsåg enahanda ändamål, hvilket den trodde skulle kunna vinnas, utan att hela frågan skulle behöfva uppehållas. Ingen af Kammarens ledamöter yrkade bifall till Kongl. Maj:ts proposition i dess dåvarande skick. Att frågan sedermera genom gemensam votering fick en annan utgång, är icke något, som förändrar denna Kammares ställning till frågan. Då Kammaren således redan har godkänt billigheten af den framställning, som här är gjord, synes Kammaren äfven böra bifalla densamma. När ett anspråk framställes emot en enskild person, och denne icke kan förneka detsammas billighet, så, om han vill passera för en gentleman, godkänner han ett sådant anspråk och kryper icke bakom en lagparagraf och säger: "du har väl billiga anspråk, men icke lagliga;" och hvad den enskilde i detta fall icke kan göra, det torde icke heller Riksdagen kunna göra. Stats-Utskottet har dock hyst en annan åsigt, då det ansett att denna fråga icke bör bedömas efter billighetens grundsats, utan efter den stränga rättvisans. Detta är dock att väl mycket förbise den gamla satsen: "summum jus summa injuria," och det vore icke heller värdigt staten att så förfara, när man icke kan förneka billigheten af det anspråk, som framstälts. Såsom skäl, hvarför denna stränga rätt skulle här vinna tillämpning, anför Stats-Utskottet, att andra lika berättigade anspråk skulle kunna framställas, till stor kostnad för staten. Kunna sådana lika berättigade anspråk framställas, finnes samma skäl att bifalla äfven dem utan afseende på kostnaden; men lika berättigade anspråk kunna icke framställas, utan att staten handlat obilligt äfven i andra fall. Jag kan dock icke tro, att det är meningen att så skall ske i framtiden, oaktadt så skett nu.

Såsom ett ytterligare skäl för bifall till den Kongl. propositionen, får jag åberopa den omständigheten att, under det alla andra tjenstemannacorpser med afseende å lefnadskostnadens stegring fått dyrtidstillägg eller löneförhöjning af statsmedel, så hafva deremot häradshöfdingarnes löneregleringar skett utan att ett sådant tillskott af staten

Lönefyllnad för åtskillige härads-höfdingar. (Forts.)

gifvits, måhända till vinst för staten, om den också icke är så stor, som en föregående talare har påstått.

På grund af hvad jag nu anfört, förenar jag mig i det framstälda yrkandet om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Beck-Friis: Ehuru jag icke blifvit antecknad såsom reservant vid detta betänkande, anhåller jag dock få upplysa, att jag icke kan dela Utskottets förslag. Jag tycker, att billighetsskäl tala för bifall till Kongl. Maj:ts proposition, och jag säger, såsom den siste talaren, att jag icke är rädd för ett prejudikat i detta fall, ty kunna lika berättigade anspråk göras, skall nog Riksdagen fästa afseende dervid. Jag yrkar derför bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt.

Herr Widén: Redan då den reglering, som här är i fråga, förelåg för Riksdagen, tyckte jag, att densamma var allt för radikal, för att icke säga våldsam. Jag kunde då icke skänka den min röst, och redan deraf är förklarligt, hvarför jag nu vill gifva min röst åt Kongl. Maj:ts proposition samt yrka afslag å Utskottets förslag. Jag erkänner gerna, att det endast är billighetsskäl, som man här har att stödja sig på, men jag anser dem vara så talande, att de böra vinna gehör inom denna Kammare, helst den ersättning, som Kongl. Maj:t här har begärt, är så billigt tilltagen, som den är.

Jag yrkar afslag å Utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Fröman: Till de sakrika yttranden, som redan äro afgifna, har jag ganska litet att tillägga. Jag har likväl af den omständigheten, att jag var medlem af den komité, som gaf förslag till reglering af häradshöfdingarnes löneförmåner, ansett mig uppkallad att yttra några ord i denna sak.

Det är bekant, att komitén, för att jemna den verkligen stora skilnad i aflöning, som förefans emellan flere domare, gick till väga på det sättet, att staten togs till mellanhand och till statsverket indrogs hvad de mest inbringande inkomsttitlarne gåfvo, såsom lösen för lagfarter, fastor, bouppteckningar etc. Derigenom uppkom det förhållandet, att domarena i mera befolkade och rikare trakter ledo betydlig minskning i sina inkomster, då deremot någon tillökning tillkom dem, som hade sina domsagor i mera glest befolkade orter. Redan vid genomförandet af denna plan blef det för komiterade uppenbart, att allt för stora förluster skulle komma att drabba några domare. Komiterade ansågo sig likväl bundne af det förut åberopade förhållandet, att fullmakterna innehöllo det domarena skulle åtnöja sig med den reglering af deras löneförmåner, som framdeles komme att ega rum. Jag tror likväl, att knappast någon domare hade föreställt sig, att regleringen skulle verkställas på det sätt, som skedde, utan att den allmännaste föreställningen var den, att domsagorna skulle till omfånget förändras, hvilket icke skulle hafva medfört så stor förändring i afseende på inkomsterna, så länge sportelsystemet

Lönefyllnad för åtskillige härads-höfdingar. (Forts.)

qvarstod, ty då betalades arbetet, det större som det mindre, med en derefter afpassad inkomst. Möjligen förestälde de sig också, att detta sportelsystem, mot hvilket så många, men i min tanke obefogade anmärkningar framstälts, skulle helt och hållet afskaffas, men då trodde de också helt visst, att detta skulle ske på det sätt, att domarena finge en fullgod ersättning för mistningen af dessa sportler. Detta har nu icke egentligen inträffat, ty en del af sportlerna är bibehållen för att, såsom det heter, godtgöra domarenas utgifter, men jag fruktar, att redan nu, efter endast ett par års förlopp, den ersättning, som man på det viset velat bereda domarena, i verkligheten befinnes mindre än den skäligen borde vara.

Stats-Utskottet har, så vidt jag kan förstå, i sin motivering för det begärda anslagets afstyrkande, lagt den väsentliga vigten på faran af det prejudikat, som skulle statueras genom ett bifall till denna framställning. För att likväl ett sådant prejudikat skall något betyda, måste förhållandena i framtida fall befinnas fullt analoga, och detta tror jag sällan, om någonsin, skall kunna inträffa. Fäster man sig först vid storleken af den förlust, en del häradshöfdingar på löneregleringen lidit, så hafva vi nyligen hört, att denna uppgått ända till 6,000 kronor om året. Jag undrar, hvilken löneregleringen hittills skett eller framdeles skall ske, hvarigenom för en tjensteman kan uppstå så betydlig minskning i en lön, den han redan innehar. Vidare är med denna förlust uti inkomster icke, såsom vanligen plägar inträffa, förenad någon minskning i arbetet, utan tvärtom har, såsom kändt är, genom senaste lagstiftningen om lagfarts- och inteckningsböcker, domarenas arbete betydligt ökats. Ytterligare inträffar med domare ett förhållande, som jag tror icke eger rum med några andra tjenstemän, nemligen, att det knappast lärer finnas någon domare på landet, som med egna krafter kan sköta sitt embete. Detta förutsätter, att han behöfver ett biträde, och ett biträde, som han måste aflöna; och slutligen tillkommer en omständighet, som väl icke heller hör till det vanliga vid löneregleringar, nemligen att staten verkligen gjort en vinst på denna reglering i följd af komiterades bemödanden att vid lönernas bestämmande hålla sig inom de tillgångar, som genom den förut nämnda indragningen af lösen till statsverket uppkomme, så att, om jag minnes rätt, endast 2,000 à 3,000 kronor behöfdes i omedelbart anslag till hela löneregleringen, hvilket anslag rikligen ersatts genom den ökade afkastning, som är att förvänta af de indragna boställena — det är en känd sak — och denna afkastning stiger med hvarje ny utarrendering.

Medvetande af det resultat, som skulle genom löneregleringen uppstå för åtskilliga domare, tilläto sig äfven komiterade att i sitt underdåniga utlåtande påpeka denna omständighet, under förklarande, att komiterade ansett sig af gifna föreskrifter så bundne, att de icke kunnat göra något afseende derpå vid aflöningsförslagets upprättande, men att de likväl hyste den förhoppning, att Kongl. Maj:t skulle vid framställningen till Riksdagen om löneregleringen fästa behörigt afseende vid och bereda någon ersättning åt de personer, som gjorde så betydliga förluster, som här äro påpekade. Lika med en föregående

Lönefyllnad för åtskillige härads-höfdingar. (Forts.)

talare beklagar jag, att detta icke skedde, ty jag föreställer mig, att i så fall knappast någon röst skulle hafva höjt sig deremot.

Slutligen må det tillåtas mig att i ett och annat afseende komplettera den uppgift, som redan är meddelad angående utsigten, att detta anslag på 27,170 kronor sannolikt mycket snart skall komma att försvinna. Jag har nemligen tagit reda på, att medelåldern å de 30 domare, som här äro i fråga, utgör 62 år $4^1/_2$ månad. Bland dessa domare äro 12 öfver 65 år, och den ersättning, som är föreslagen för dem, uppgår till 13,200 kronor, således nära halfva beloppet. Af desse, som redan äro öfver 65 år gamla, äro 8 öfver 70 år samt en 79 år gammal. Jag tror således, att detta anslag icke skall i någon måtto betunga statsverket, helst när man ställer det tillsammans med den årliga vinst, som de indragna boställena komma att gifva.

På alla dessa skäl förenar jag med dem, som yrkat afslag å Utskottets betänkande och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr von Koch: Efter hvad som förut blifvit anfördt för den mening, som jag tänker förfäkta, skulle jag icke behöfva upptaga Kammarens tid, om jag icke ansåge det för min pligt med afseende på det personliga deltagande, som jag haft i denna fråga, att lemna några upplysningar. Jag var nemligen den, hvilken såsom expeditionschef i Justitie-departementet författade det beslut, som nu har förorsakat denna olycka. När detta bref år 1840 utfärdades, kunde hvarken jag eller min chef ana, att det stadgade vilkoret icke skulle komma att tillämpas förr än 34 år derefter. Då hade vi troligen besinnat oss, innan vi i underdånighet tillstyrkt utfärdandet af dylika fullmakter. Så länge är det icke vanligt, att en lönereglering fördröjes, och allra minst trodde man det då, emedan man, efter den nyligen skedda förändringen i departementalstyrelsen, tänkte, att allt skulle komma att gå någorlunda raskt. Detta skedde emellertid icke, utan en reaktion inträdde af den art, att domarena hade god anledning att tro, att de kunde anse vilkoren i sina fullmakter såsom en död bokstaf. Emellertid har nu, på sätt Justitiestatsministern förut fullständigt redogjort, regleringen kommit till stånd, men när beslutet derom fattades, voro meningarne inom denna Kammare mycket emot densamma. Jag var då bland minoriteten, och mängden ville afslå den. Jag har emellertid städse ansett, att, när staten gör en reglering, den bör ställa så till, att icke enskilde förlora derpå. Denna grundsats har jag också påpekat, när ärendet förekom här, och såsom en talare på jönköpingsbänken yttrat, fans ingen inom denna Kammare som ansåg regleringen efter Kongl. Maj:ts förslag rättvis. När jag här 1874 yrkade bifall till Kongl. Maj:ts förslag, skedde det först med vilkor, *dels:* "att fördelningen af tjenstgöringspenningar och förvaltningskostnadsbidrag icke skulle då slutligen bestämmas, utan, efter det samtlige häradshöfdingarne lemnats tillfälle inkomma med underdåniga yttranden, samt nödig pröfvad vidare utredning af dessa frågor i öfrigt skett, åt Kongl. Maj:t öfverlemnas att verkställa en sådan fördelning af det äskade anslaget och dervid göra de rättelser, förhållan-

Lönefyllnad för åtskillige härads-höfdingar. (Forts.)

dena kunde påkalla"; *dels* ock "att Riksdagen medgåfve, att, för beredande af någon ersättning jemväl åt de 37 häradshöfdingar, som jemlikt den beräkning, på hvilken Kongl. Maj:ts förslag är grundadt, skulle få vidkännas en minskning i nuvarande inkomster, uppgående sammanlagdt till 69,209 kronor, bevilja åt dem under deras återstående tjenstetid, ett personligt årligt anslag af statsmedel, motsvarande 80 eller 50 procent af den för hvardera nu beräknade förlust, att å allmänna indragningsstaten uppföras". Då jag likväl icke fick något understöd för detta yrkande, förenade jag mig med Grefve Carl Göran Mörner i anhållan om återremiss i den syftning, att rättelse skulle ske i samma rigtning, som jag hade yttrat mig. Men här voro då häradshöfdingarnes ifrigaste vänner så säkra på, att de skulle kunna vinna ett afslag å hela reformen, och arbetade derpå så lifligt, att de i stället spelte högt spel och yrkade afslag, hvarigenom Första Kammarens afslagsbeslut kom att vid voteringen stå emot Andra Kammarens beslut, som var bifall till Kongl. Maj:ts förslag, men ett bifall, som gjorde det ännu hårdare för häradshöfdingarne, ty det hade det tillägget, att det icke skulle verka på häradshöfdingarnes pensionsrätt, hvilket kom deraf, att en bland häradshöfdingarnes ifrigaste vänner föreställde Andra Kammaren, att det skulle blifva så dyrt att pensionera alla häradshöfdingar. Ja, så sades i Andra Kammaren: det är ju lätt hjelpt, vi förklara, att det icke skall verka på deras pensionsrätt. På detta sätt har hela regleringen tillgått emot alla Första Kammarens ledamöters önskan.

För öfrigt vill jag med afseende å sjelfva saken blott säga det, att jag medgifver, att det kan finnas andra embetsmannacorpser, som äro i samma kategori, och jag törs icke vara så säker, som en föregående talare, att det icke inom armén skall kunna inträffa lika hårda fall. Att de gjort lika stora förluster, är säkert, men huruvida fallen i öfrigt äro så hårda som här, kan jag icke bestämdt säga. Äro de det, få de komma fram med sina anspråk. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på, att 1862 års bref var 20 år senare, och det tror jag, att ingen tid sedan 1862 har funnits, då man icke ansett, att det skulle komma till en lönereglering vid armén, emedan den i allmänhet önskades äfven af corpsen, ty der var fråga om att jemna orimligt stora löner med orimligt små.

Det andra jag vill säga är det, att, fastän deras förluster äro stora, kommer dock icke det förhållande att der inträffa, som med de stackars häradshöfdingarne. Der kommer nemligen icke någon till denna befattning förr än vid en ålder af 40 à 50 år. Det vanliga är, att de äro personer, som hafva hållit ting endast på förordnande och således icke innehafva ordinarie befattningar. Under denna tid fingo de i de vanligaste fall aflöning af de ordinarie häradshöfdingarne, men många fingo till och med betala för att få förordnanden. Detta var i gamla tider, men så är det, tror jag, icke nu. Detta har emellertid gjort, att dessa häradshöfdingar komma mycket sent till sina befattningar. Vidare äro de nästan den enda embetsmannacorps, som icke har rättighet att komma på indragningsstat med bibehållande af sin lön vid pensionsåldern, eller 65 år. Jag föreställer mig dock, att

Lönefyllnad för åtskillige härads-höfdingar. (Forts.)

detta är en sak, som bör hjelpas och skall hjelpas kanske redan nästa riksdag efter de grunder, hvarefter Riksdagen nu reglerat nästan alla andra löner. Jag förenar mig uti Herr Statsministerns yrkande.

Herr Bennich: Då häradshöfdingarnes lönereglering vid 1874 års riksdag behandlades, så hade jag förtroendet att sitta i det Utskott, som hade frågan om hand. Redan då ansåg jag det vara alldeles klart, att den utredning, som af komiterade hade verkstälts, icke var tillfredsställande, och jag delade derföre den mening, som också af Utskottet hystes och af denna Kammare godkändes, eller att en ytterligare utredning skulle hos Kongl. Maj:t begäras, men att under tiden ett anslag skulle ställas till Kongl. Maj:ts disposition, för att de svagast aflönade häradshöfdingarne måtte i någon mån ses till godo. Detta Första Kammarens beslut föll vid den gemensamma voteringen, och man ansågs vara i sin goda rätt, då man tilldelade häradshöfdingarne de löneförmåner, som af Kongl. Maj:t föreslagits, samt beröfvade dem de betydligt högre förmåner, som de hittills hade åtnjutit. Det är möjligt, att detta var Riksdagens rätt, men det inträffade då, såsom många gånger eljest, att summum jus blef summa injuria, och att det blef förhållandet i afseende på många af häradshöfdingarne, derom kan väl numera icke vara något tvifvel. Men att mot dem, som i första hand skola upprätthålla rättskipningen inom landet, göra gällande summa injuria är hvarken klokt eller billigt. Jag vill icke tro, att den hårdhet, som vid regleringen ådagalades mot häradshöfdingarne, skall verka såsom hårdhet i allmänhet verkar på folk, att den förslappar intresset för pligten och förbittrar sinnet emot det samhälle, som man är kallad att tjena, men att det i någon mån åtminstone kan äfven i detta hänseende hafva ett skadligt inflytande vore antagligt, då man känner menniskonaturen. Att behandla en aktad embetsmannacorps på det sättet, att deras välfärd sättes på spel och deras förtroende och tillgifvenhet för statsmakterna skall rubbas, det är att vanvårda ett mycket vigtigt kall, som åligger Riksdagen, och det är att äfventyra, att vi icke skola få hvad som enligt Sveriges domareregler är lika vigtigt som en god lag, en god domare. För min del kan jag icke annat än lifligt understödja det förslag, som af Kongl. Maj:t är framlagdt, för att derigenom i någon mån afhjelpa det onda, som genom 1874 års riksdagsbeslut åstadkommits.

Grefve Sparre: Det är naturligen högst ogerna jag i denna fråga uppträder emot chefen för Justitiedepartementet och de många andra ledamöter af Kammaren, hvilka yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition; men det har förefallit mig, att de skäl, som tala för bifall till Utskottets förslag, äro så starka, att jag har ansett mig böra uppträda till försvar för detsamma. En föregående talare har yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition på grund af det myckna arbete, som åligger häradshöfdingarne, deras behof af biträde och deras låga inkomster; allt detta må väl vara sant, men det visar endast, att häradshöfdingelönerna möjligen böra sättas högre, men derom är *nu* icke fråga. Detsamma måste jag svara dem, som säga, att härads-

höfdingarne äro de enda civile embetsmän, som icke få komma på indragningsstat, ty äfven detta tror jag icke kan inverka något på *denna* sak. Det var naturligen icke behagligt för dessa häradshöfdingar, som gjorde en förlust på löneregleringen, att vidkännas en nedsättning i inkomster. Som vilkor var visserligen infördt i deras fullmakter, att de voro skyldige att underkasta sig en reglering, men måhända uppfattades detta vilkor af dem annorlunda; ty de trodde kanske icke, att regleringen af deras löner skulle genomföras så, som den blef genomförd, och mången af dem tänkte måhända äfven, att dylik reglering icke skulle komma att ega rum under deras lifstid. Men jag får fästa uppmärksamheten derpå, att alla de förhållanden, som blifvit åberopade till stöd för Kongl. Maj:ts förevarande framställning, framhöllos, när den Kongl. propositionen om reglering af lönerna behandlades. Den förlust, som dessa häradshöfdingar genom densamma ledo, var fullt känd då, både af regeringen, som framlade förslaget, och Riksdagen, som pröfvade detsamma; och jag fruktar, att, om man, ett par år efter det en löneregleringen blifvit genomförd, skulle på grund af förhållanden, som voro fullt kända, då densamma vidtogs, bevilja ett tillägg i anslaget för densammas genomförande, detta skulle kunna försvaga förtroendet emellan Regeringen och Riksdagen, ty har Riksdagen lärt sig att misstänka, att möjligen en eller annan efterräkning kan efter något års förlopp framkomma, tror jag det komma att utöfva ett menligt inflytande på Riksdagens behandling af dylika frågor.

Lönefyllnad för åtskillige härads-höfdingar. (Forts.)

Man har sagt, att dessa häradshöfdingar skulle hafva drabbats särdeles hårdt af den omförmälda löneregleringen; men jag tror, att vi hafva vidtagit andra löneregleringar, der sådant jemväl egt rum, och jag vill specielt nämna armén. Många häradshöfdingar hafva visserligen förlorat en stor del af sina inkomster; men många af arméns befäl hafva också fått sina löner väsentligen förminskade; och anser man billigt, att till dessa häradshöfdingar skall anslås en summa till minskande af deras förlust å löneregleringen, tror jag, att billigheten talar lika mycket för åtgärder i detta hänseende för en del af arméns befäl. Jag yrkar derföre bifall till Utskottets förslag, då jag tror, att Riksdagen icke kan eller bör göra något undantag för detta fall.

Friherre af Ugglas: Efter den fullständiga utredning af denna fråga, som här redan har försiggått, kan jag fatta mig ganska kort. Då denna fråga för två år sedan afgjordes, tillhörde jag dem, som icke önskade bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag ansåg nemligen redan då, att den reglering, som var ifrågasatt, medförde för åtskilliga en så stor orättvisa, att jag ansåg densamma icke böra bifallas. Jag står nu i afseende på denna fråga på samma ståndpunkt, och jag ber endast med anledning af den siste talarens yttrande få säga några ord. Han har hufvudsakligen framhållit, att alla de skäl för bifall till Kongl. Maj:ts proposition, som man nu åberopat, eller dessa billighetsskäl, äfven blifvit framhållna vid 1874 års riksdag, då Riksdagen pröfvade detta ämne. Jag ber särskildt få erinra, att Första Kammaren *icke* biföll ifrågavarande förslag, och då må det väl vara

Lönefyllnad för åtskillige härads-höfdingar. (Forts.)

Första Kammarens rätt att stå fast vid sina åsigter, som den då uttalade. Då staten anser det vara för sin egen fördel rätt och billigt att vidtaga en löneregleringen, kan det väl å andra sidan icke vara rätt, att denna reglering skall ske på några enskildes bekostnad. Om således för det allmänna denna reglering må vara nödig och nyttig, förefaller det mig som staten icke borde vidtaga något, som länder den enskilde till skada, och, om så är förhållandet, söka afhjelpa den skada, som skett. Det är hvad Kongl. Maj:t nu sökt att framhålla och hvad Kongl. Maj:t begär; och det skulle verkligen i högsta grad förvåna mig, om denna Kammare skulle vägra sitt bifall till detta förslag, synnerligast då det icke kan medföra några utgifter för någon särdeles lång tid. En talare har upplyst, att medeltalet af dessa häradshöfdingars ålder uppgick till öfver 60 år, och att många äro öfver 70 år gamla, hvarföre således det anslag, som nu komme att beviljas, snart skulle upphöra. Jag anhåller, för min del, på det allra varmaste, att denna Kammare måtte vidhålla den åsigt, den hyste i denna fråga, då densamma förut här förevar, och nu bifalla Kongl. Maj:ts proposition, för att, på sätt denna proposition föreslår, åtminstone söka afhjelpa de mest i ögonen fallande olägenheterna.

Jag yrkar således bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Tornerhjelm: Till en början ber jag att få till Herr Statsministern och Chefen för Justitiedepartementet framställa min tacksamhet, för det han genom ifrågavarande proposition velat afhjelpa en af de största orättvisor, som på långliga tider blifvit begångna emot någon embetsmannacorps. Denna Kammare ansåg vid 1874 års riksdag sig icke kunna bifalla den då gjorda framställningen; och jag är öfvertygad, att samma rättskänsla skall diktera beslutet nu, att, när en orättvisa är begången, man skall rätta densamma. Det enda skäl, som Stats-Utskottet kunnat anföra, är att endast billigheten talar för, men icke rättvisan bjuder att bifalla denna framställning; men billighet och rättvisa ligga så nära hvarandra, att de borde alltid följas åt.

En talare på skaraborgsbänken, ledamot i Utskottet, har yttrat, att om man ändrade ett beslut, som Riksdagen fattat i följd af en Kongl. proposition, skulle det minska förtroendet emellan regeringen och representationen. Jag tror, att, om en regering kommer med en proposition, som af en slump blir godkänd af Riksdagen, och man sedan kommer under fund med, att den är byggd på orättvisa grunder, samt denna regering till följd af ett eller annat fel, som den begått, lemnat sin plats, och en annan regering kommit i stället, som vill rätta den föregåendes orättvisa, skall då representationen säga: nej, det får icke ske, ty det försvagar förtroendet emellan oss. En sådan logik kan jag icke gilla, utan tror, för min del, att konseqvensen af det förra beslutet är, att Kammaren bifaller Kongl. Maj:ts proposition.

Man har här gjort en jemförelse med löneregleringen för arméns befäl, men det är en stor skilnad. Frågan om indragning af indelta arméns boställen hade stått på dagordningen i flera år, och hvar och

Lönefyllnad för åtskillige härads-höfdingar. (Forts.)

en var förvissad, att den skulle gå i verkställighet, hvarjemte man emot arméns befäl vid den nya regleringen varit mycket frikostig. Visserligen har en och annan lidit deraf; men den, som i många år suttit med boställe i lön, kan icke klaga.

Då ingen kan förneka, att detta förslag, som nu är af Kongl. Maj:t framlagdt, är en gärd af rättvisa, och den föreslagna summan verkligen icke är så betydlig, att man bör rygga tillbaka derför, samt den möjliga inkonseqvensen, som skulle ligga häri, icke är så stor, får jag, för min del, yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Mörner, Axel: Det torde väl ingen betvifla, att icke jag tillönskar häradshöfdingarne så stora löneförmåner som möjligt. Jag anser, att en af de största olyckor, som kan träffa ett land, är att hafva en dåligt aflönad domarecorps; men denna min åsigt hindrar mig dock icke att i förevarande punkt yrka bifall till Utskottets förslag. Detta förslag hvilar på — hvad jag icke hört någon bestrida — en säker och rättvis grund. En talare har yttrat, att en orättvisa blifvit begången, när löneregleringen angående häradshöfdingarne af Kongl. Maj:t föreslogs och af Riksdagen bifölls. Om en orättvisa då blef begången, vill jag fråga, hvems är felet? Icke är det Riksdagens. Riksdagen borde hafva det billiga anspråk, att, när förslag till ny lönereglering från Kongl. Maj:t inför Riksdagen framställes, detta förslag bör vara så uppställdt, att det tillgodoser icke blott statens ekonomiska förhållanden, icke blott att göra en besparing för statsverket, utan äfven tillgodoser, om icke tjenstemännens lagliga rätt, som här måhända torde kunna ifrågasättas, åtminstone deras billiga och befogade anspråk. Hvarföre jag här icke vill bestämdt säga häradshöfdingarnes lagliga rätt, är med hänseende till det vilkor, som finnes intaget i deras fullmakter, att de äro skyldige att underkasta sig lönereglering. Detta vilkor torde dock ursprungligen icke hafva afsett en sådan reglering, som slutligen blef åvägabragt, utan något helt annat. Om Riksdagen skulle komma till den öfvertygelsen, att ett från Kongl. Maj:t afgifvet förslag till lönereglering icke innehåller de lönebelopp, som verkligen kunna anses vara de rätta och behöfliga, utan att man har att vänta sig, att ett eller två år derefter en ny Kongl. proposition skall framkomma med förslag till tillägg eller förändring i dessa nya löner, månne sådant skulle vara att befrämja Riksdagens villighet att emottaga Kongl. propositioner och bifalla sådana framställningar? Jag tror, att ett sådant tillvägagående snarare hos Riksdagen alstrar sådant misstroende till dylika förslag, att Riksdagen kanhända finner sig tvungen att afslå dem, ehuru de kunna vara lämpliga i öfrigt. För min del, när frågan om häradshöfdingarnes lönereglering år 1874 förevar, yrkade jag afslag å Kongl. Maj:ts proposition, och att Riksdagen skulle ingå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse, innehållande begäran om reglering för häradshöfdingarne efter helt andra grunder. Detta blef dock icke bifallet, och efter hvarjehanda framställda förslag och gemensam votering blef Kongl. Maj:ts proposition bifallen, och följden är den af oss alla kända, att åtskilliga häradshöfdingar hafva förlorat i löneinkomster. Andra åter

Lönefyllnad för åtskillige häradshöfdingar. (Forts.)

äro ganska nöjda med regleringen, då de fått förökning i sina små löner; men detta minskar väl icke obilligheten emot dem, som dervid gjort förlust. Jag kan dock icke inse, att Riksdagen har någon giltig anledning att nu gifva särskildt tillägg åt vissa häradshöfdingar, helst det upplysts, att denna godtgörelse icke motsvarar de förluster, de gjort; och när man granskar de siffror, som här upptagits, finner man att de begärda beloppen äro ganska godtyckliga.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Mannerskantz: Jag har begärt ordet för att säga några ord emot en talare, som är ledamot af Stats-Utskottet, och hvilken yttrat, att, då Regering och Riksdag en gång bestämt sig för att gemensamt antaga och genomföra en föreslagen reorganisation af någon samhällsinstitution, då bör den icke rubbas, åtminstone icke så hastigt, som nu blifvit ifrågasatt. Jag erkänner för min del giltigheten af detta skäl, men dock blott under den förutsättning att det framstälda förslaget är uppgjordt efter mogen grundlig pröfning, och beslutet fattadt efter noggrann öfverläggning och omsorgsfull granskning af alla inverkande förhållanden. Men det har här i landet under de senare åren varit en sådan ifrig håg och liflig rörelse att få företaga reformer inom samhället i alla möjliga rigtningar, att man derunder kommit att ofta glömma eller åsidosätta den allvarliga, genomtänkta pröfningen af det myckna föreslagna nya, och det är under ett sådant jägtande efter reformer icke att undra på, att en regeringsledamot, när han fått ett förslag nära färdigt, då ger efter för det starka trycket, och äfven om han icke sjelf hunnit att underkasta det någon slutbehandling eller finpolering, kommer in till Riksdagen med ett förslag, som icke hunnit blifva så rigtigt genomtänkt och fullständigt utarbetadt, som det borde vara. Så var det ock med förslaget till den nya organisation, hvari nu är i fråga att göra en rättelse. Regeringen skyndade att framlägga det strax efter den vigtiga frågans behandling inom en tillsatt komité, och då det kom in till representationen, hade den så länge ifrat för denna reform, att den oaktadt de starka gensägelserna deremot inom denna Kammare genast antog den framställning, som af regeringen blifvit gjord. Derföre är det icke nu att undra på, att, då den föregående pröfningen icke varit så mogen som erfordrats, det som beslutats, med hänseende till både billighet och rättvisa emot en vigtig del af landets domarecorps och i öfrigt, nu icke visar sig hålla streck, utan behöfver ändras; och jag är rädd för, att vi måste erkänna, att vid nästan alla reformer, som under det förändrade statsskicket här vidtagits, pröfningen icke varit så noggrann, att icke många efterräkningar öfver allt framgent skola komma att göras.

Hvarföre jag egentligen begärde ordet, var ock derföre, att man under öfverläggningen sagt, att detta skulle vara det enda fall, der något dylikt kunde ifrågasättas, som att ändra ett af statsmakterna nyss fattadt beslut om en organisationsfråga; — ty jag tror, att man måste förutsätta, att det äfven skall komma att inträffa i andra fall. Här har särskildt talats om armén och att den för densamma förlidet år

genomförda löneregleringen icke skulle behöfva rättas. Jag anser dock för min del, att starka billighetsskäl tala för, att man skall komma med en rättelse i afseende just på arméns nya löneförhållanden. Jag vill icke tala om åtskilliga regementschefer, som haft genom sina boställens afkastning mycket stora löner, hvilka väl kunde tåla en jemkning och nedsättning; men det finnes inom armén en klass, som verkligen är värd att noga akta på, åtminstone till dess man genom någon annan organisation fått ersättning derför, nemligen hela underofficerscorpsen vid indelta hären, som i följd af det stränga sätt, hvarpå löneregleringen äfven emot dem utförts, kommer att lida af en ganska väsentlig åtminstone obillighet, om ej orättvisa, hvilken borde rättas, icke blott för personernas skull, utan för den institutionens skull, hvars pålitlighet och duglighet är så väsentlig för arméns tjenstbarhet; ty när underofficerarne, hvilka suttit så många år på sina boställen och skött dem och uppdrifvit deras afkastning i beräkning, att de skulle deraf hafva en för deras nöjaktiga bergning tillräcklig inkomst för framtiden, efter ett kort tidsförlopp blefvo satta på en sådan reduktion, som blifvit beslutad, är detta ej blott både orättvist och obilligt och ur synpunkten af arméns rätt förstådda intresse oklokt, och efter min åsigt borde det derföre föranleda dertill, att en blifvande departementschef snart komme att göra rättelse i hvad hans föregångare gjort. Att sådana rättelser uti af representationen beslutade organisationer behöfva göras, sades ju ock i går angående aflöningen för flottans officerare, som allmänt erkändes fordra att ofördröjligen underkastas en ny reglering. Jag anser både rättvisa och billighet tala så högeligen för att nu bevilja hvad Kongl. Maj:t ifrågasatt, att jag förordar bifall dertill; men äfven i andra fall förbehåller jag mig att få göra på samma sätt, när goda skäl derför kunna anföras.

Lönefyllnad för åtskillige härads-höfdingar.

Herr von Geijer: Jag vill blott, med anledning af den siste talarens yttrande, fästa uppmärksamheten på, att det är någon skilnad på löneregleringen för armén och häradshöfdingeregleringen. Han nämnde, att underofficerarne genom löneregleringen blifvit synnerligen lidande, och detta är visserligen en sanning; men det är att märka, att de blefvo också så pass tillgodosedda vid löneregleringen, att de fingo rätt att innehafva boställena i 5 år.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats fulländad, samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, samt sedermera proposition på afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts framställning, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Grefve *Sparre* begärde votering.

Uppsattes justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Lönefyllnad för åtskilliga häradshöfdingar. (Forts.)

"Den, som bifaller 2:dra punkten i Stats-Utskottet Utlåtande N:o 23

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren Stats-Utskottets uti ifrågavarande punkt gjorda hemställan och bifaller Kongl. Maj:ts i ämnet aflåtna nådiga framställning."

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—38.

Nej— 57.

3:dje—9:de Punkterna.

Biföllos.

10:de Punkten.

Herr Nordenfelt, Leonard Magnus: Ehuru det otvifvelaktigt är statens skyldighet att utbetala dessa lönebelopp, kan det dock icke vara dess skyldighet hvarken att befria de ifrågavarande personerna från all tjenstgöring för framtiden eller hålla dem med fullt arbete. Jag tror för min del, att man i allmänhet i detta afseende är alltför frikostig och har alltför lätt att ställa personer utan göromål, på samma gång man ändock åt dem utbetalar deras fulla löner, äfven efter inträdandet i pensionsåldern. Men då man sålunda fortfarande låter dem uppbära sina löner, synes det mig ej mer än billigt, om man tillika föreskrefve, att sådana personer borde åter ingå i tjenstgöring, då så erfordras. Det händer mycket lätt, att göromålen tillväxa eller att vid förekommande omregleringar en eller annan sådan tjensteman åter behöfves, och chefen för Sjöförsvarsdepartementet förklarade för icke så länge sedan, att en öfverkommissarie vore under alla förhållanden erforderlig. Det inträffar, att utredningar af ett eller annat slag behöfvas, t. ex, inventering af något kronans förråd i Karlskrona, och då anskaffar man för detta ändamål särskilda personer, ehuru man har dessa aflönade tjenstemän att tillgå. Jag tror icke, att ett sådant förfaringssätt är rigtigt. Flere af desse tjenstemän äro i sina bästa år, skicklige och kunnige personer; och jag tror derför, att det vore mycket ändamålsenligt, om föreskrift gåfves, att de skulle vara skyldige att vid möjligen inträffande behof åter inträda i flottans tjenst. Jag tillåter mig för sådant ändamål yrka återremiss af den förevarande punkten.

Herr Hederstjerna: Jag tror icke, att man här har att fästa afseende hvarken vid de ifrågavarande personernas ålder eller dugliglhet att tjenstgöra, utan då Konung och Riksdag förklarat, att dessa tjenster icke vidare äro behöfliga, men tjenstemännen äro berättigade att fortfarande vara i åtnjutande af de löner, som med deras tjenster varit förenade, så torde väl intet annat återstå än att öfverflytta dem å allmänna indragningsstaten. Kongl. Maj:t har icke föreslagit annat än att så skall ske, och Riksdagen torde väl ej kunnat annat än bifalla Kongl. Maj:ts förslag i detta hänseende.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till punkten och dels återremiss deraf, framstälde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till punkten och, då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

11 Punkten.

Lades till handlingarne.

12 och 13 Punkterna.

Biföllos.

14 Punkten.

Fyllnadspension för Medicinalrådet F. T. Berg.

Herr Rydqvist: Genom sitt förslag i den förevarande punkten har Stats-Utskottet velat införa en alldeles ny princip, hvad dessa frågor beträffar, nemligen den, att utmärkte embetsmän skola, då de uppnått pensionsålder, kunna få afgå med hela lönen i pension, i stället för att regeln eljest varit, att de icke fått mera än 80%. Det är icke min afsigt att i denna fråga nu framställa något yrkande; men jag har ansett mig böra fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att, om denna princip nu godkännes, kan derigenom uppstå ett ganska eget prejudikat. Det kommer nemligen i framtiden att bero på enskilde motionärer och naturligtvis äfven på Kongl. Maj:t att när som helst framställa förslag om att likartade förmåner skola beviljas andra, om det allmänna högt förtjente embetsmän, och jag ser för min del knappt, huru bifall till så beskaffade framställningar skall kunna nekas, då man en gång lemnat å sido den förut följda regeln, att pensionen ej skall utgöra mera än 80 % af lönen, så snart denna stiger till ett högre belopp än 3,000 kronor. Jag hade förestält mig, att det i föreliggande fall, då den i fråga varande embetsmannen, Medicinalrådet Berg, otvifvelaktigt inlagt mycket stora förtjenster om den svenska statistiken och måhända derigenom gjort sig förtjent af en särskild uppmärksamhet från Riksdagens sida, varit lämpligast, om Riksdagen, utan frångående af den hittills följda grundsatsen i detta ämne, gifvit honom en national-belöning af 1,000 kronor, att uppbäras årli-

Fyllnadspension för Medicinalrådet F. T. Berg. (Forts.)

gen under hans återstående lifstid, på samma sätt som Rikets Ständer för åtskilliga år sedan gingo till väga, då de gåfvo särskilda anslag — jag minnes nu ej rätt om det kallades nationalbelöning eller pension — åt Friherre Berzelius och åt Geijer; i senare tider har äfven Friherre Ericson fått en dylik belöning sig tillerkänd. Den vägen har således redan förut varit beträdd, och efter min uppfattning ligger det för utmärkta personer något uppmuntrande i att få en sådan nationalbelöning. Men att för ett enstaka fall frånträda en i senare tider antagen grundsats, eller att embetsmän med löner öfverstigande 3,000 kronor icke skola få mera än 80 % af lönen i pension, det måste jag för min del anse något betänkligt, och jag har derför till protokollet velat uttala mina tankar i detta hänseende.

Herr Hederstjerna: Jag gaf verkligen ej akt på, om den siste talaren gjorde något yrkande eller icke; men jag ber i alla fall att få uttala, att jag icke kan ingå på hans åsigt, det något frånträdande af en hittills allmänt erkänd grundsats i afseende på pensioneringen i förevarande fall blifvit af Kongl. Maj:t föreslagen. Kongl. Maj:t har ju redan i afseende på pensioneringen af hofrätternas med flere tjenstemän framstält förslag om att de må i stället för de 80 % bibehålla hela den egentliga lönen såsom pension. Här deremot säger Kongl. Maj:t rent ut, att den ifrågavarande embetsmannen endast är berättigad till en pension af 80 % å allmänna indragningsstaten; men Kongl. Maj:t framhåller tillika — och det har äfven den ärade talaren gjort — att denne embetsman genom sin gagneliga verksamhet i det allmännas tjenst gjort sig förtjent af en högre pension än den hvartill han var berättigad, och på grund deraf har Kongl. Maj:t hemstält, att han måtte komma i åtnjutande af ett tillskott, så att hela hans pension uppginge till 5,000 kronor, då han tagit afsked. Denna framställning har Stats-Utskottet tillstyrkt, och jag tillåter mig anhålla, att Kammaren ville lemna sitt bifall till densamma.

Herr Statsrådet Thyselius: Det är i den Kongl. propositionen anfördt, att chefen för Statistiska centralbyrån, som innehar ett medicinalrådsembete, är på grund af denna senare befattning berättigad till en pension af 4,000 kronor. Under loppet af många år har dock hans verksamhet varit tagen i anspråk på annat område; men det embetsverk, för hvilket han, såsom nyss nämndes, står i spetsen såsom chef, är icke ställdt på ordinarie stat, och innehafvarne af befattningarna derstädes hafva följaktligen icke någon särskild rätt till pension. Vid sådant förhållande vill det ej synas mig olämpligt, att det ökade belopp, som af Kongl. Maj:t blifvit föreslaget åt Medicinalrådet Berg, tillägges namn af pension. Hvad angår hans förtjenster om det allmänna, så torde det väl af hvar och en erkännas, att han visat sig ega framstående egenskaper så väl i den ena befattningen som den andra; såsom chef för Statistiska byrån har han gjort sig känd och berömd äfven utom vårt lands gränser. Skulle man nu såsom ett er-

Fyllnadspension för Medicinalrådet F. T. Berg. (Forts.)

kännande häraf i stället för den ökade pensionen tillägga honom en nationalbelöning, så vill jag endast säga, att det föreslagna beloppet af 1,000 kronor ej synes mig mycket att tala om. Jag anhåller, att Kammaren måtte bifalla Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Rydqvist: De herrar, som yttrat sig sedan jag sist hade ordet, torde icke kunna bestrida, att Medicinalrådet och Chefen för Statistiska byrån Bergs lön är 5,000 kronor, och att han således enligt författningarne icke är berättigad till högre pension än 80 procent af lönen, eller 4,000 kronor. Det föreslagna tillskottet af 1,000 kronor blifver således, under hvilken form man än må taga det, en särskildt för honom utgående nationalbelöning; jag kan åtminstone icke uppfatta saken annorlunda. Men skilnaden är, att, om man gifver honom detta anslag under form af en särskildt för honom beslutad belöning, såsom erkännande af hans ovanliga förtjenster, hade man slagit in på en efter min tanke rigtig väg. Men om man deremot bifaller Utskottets förslag och således tilldelar honom anslaget under form af en förhöjd pension, så har man dermed gjort en början att frånträda den nu införda nya principen, att endast lönen skall gifvas i pension, men icke tjenstgöringspenningarne. Om jag, för att taga ett exempel, ser på förhållandet vid hofrätterna, så har äldste hofrättsrådet nu 5,000 kronor i lön och 2,000 i tjenstgöringspenningar, summa 7,000 kronor; hans pension skall således utgöra 5,000 kronor. Men om man nu skapar ett prejudikat i den väg som här blifvit af Utskottet tillstyrkt, så kan man i framtiden med säkerhet vänta, att vid ganska många tillfällen vare sig från Kongl. Maj:t eller enskilda motionärer framställningar komme att göras om, att hofrättsrådet N. N. eller någon annan tjensteman, som på ett eller annat sätt gjort sig högeligen förtjent af det allmänna, må vid uppnådda 65 års ålder uppbära både lönen och tjenstgöringspenningarne i pension. Det är på vådan af att inslå på en sådan väg, som jag tagit mig friheten att fästa Kammarens uppmärksamhet.

Grefve Beck-Friis: Efter min uppfattning är hela denna fråga mycket enkel. Medicinalrådet Berg uppbär i denna stund en lön af 6,000 kronor såsom chef för Statistiska centralbyrån. Han är dock icke pensionsberättigad i denna egenskap, utan endast såsom medicinalråd. Men om han såsom chef för nämnda byrå vore berättigad till pension, så skulle denna uppgå till 80 procent af 6,000 kronor, d. v. s. 4,800 kronor. Nu har Kongl. Maj:t föreslagit, att hans pension måtte bestämmas till 5,000 kronor, hvilket utgör endast 200 kronor mera än hvad den enligt nämnda beräkning borde utgöra. I min tanke talar allt för, att denne embetsman icke ställes sämre i detta afseende än andra, hvilka hafva samma lön som han; och jag tror icke, att det kan vara någon fara vid att bifalla Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

15:de—18:de punkterna.

Biföllos.

19:de punkten.

Pension för Anna Magdalena Åkerman.

Grefve Sparre: Den pension, som Kongl. Maj:t här föreslagit, uppgår till ett ganska ringa belopp, endast 200 kronor. Utskottet har dock ansett sig böra afstyrka dess beviljande, hufvudsakligen af principiela grunder; Utskottet säger nemligen, "att det kan icke tillkomma staten att bevilja pensioner åt aflidne tjenstemäns döttrar samt att, då hjelp i dylika fall, som det här förevarande, är af nöden, densamma bör sökas och vinnas på en annan väg. Det ingår nemligen icke bland statens uppgifter att vara en försörjnings- och barmhertighetsanstalt, hvilket den skulle blifva, derest icke förenämnda grundsats upprätthölles." Jag erkänner villigt den allmänna giltigheten af den grundsats, som här blifvit uttalad; men jag tror dock, att skäl förekomma, som tala mot dess tillämpning i förevarande fall. Utom det att den ifrågavarande personen är särdeles sjuklig, torde en väsentlig anledning att bifalla Kongl. Maj:ts förslag kunna hemtas ur de ordalag, som 1853—1854 årens Riksdag begagnade i sin skrifvelse om pensions beviljande åt hennes mor. Det heter nemligen i denna skrifvelse, att Rikets Ständer, med fästadt afseende dels derå, att Åkerman i lifstiden, under försakande af egen lönande praktik, med ovanligt nit städse sträfvat att gagna företrädesvis de fattigare samhällsklasserna, särdeles genom vården om sinnessjuka och användande af den s. k. Schreyberska fyllerikuren, dels ock derå, att de dryga kostnader, Åkerman för beredande af erforderliga lokaler för dessa ändamål sig ådrog, i väsentlig mån torde hafva bidragit till den ytterliga fattigdom, hvari han efterlemnat enka och barn, beviljat hans enka en pension för hennes återstående lifstid af 250 riksdaler banko. Modern är nu död, och regeringen har hemstält, att dottern måtte under sin återstående lifstid få uppbära en årlig pension af 200 kronor. Då de skäl, som talat för pensionens beviljande åt modren, eller att doktor Åkerman till följd af sin oegennyttiga verksamhet i det allmännas tjenst uppoffrat den förmögenhet han egde och efterlemnat de sina i ett fullkomligt utblottadt tillstånd, torde med lika mycken grund kunna åberopas till förmån för hans nu efterlefvande dotter, tillåter jag mig anhålla, att Kammaren ville, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla Kongl. Maj:ts proposition i denna del.

Herr Hederstjerna instämde med Grefve Sparre.

Grefve Lagerberg: Jag ber att till hvad Grefve Sparre yttrat få tillägga, att Mamsell Åkerman synes mig böra erhålla pension äfven på den grund, att hon var, att jag så må uttrycka mig, inberäknad i de motiv, som lågo till grund för 1853—1854 årens Riksdags beslut om pensionens beviljande. Såsom af betänkandet synes, var det till doktor Åkermans enka och barn, som de 375 R:dr då beviljades. Det

synes mig således uppenbart, att den nu efterlefvande dottern bör komma i åtnjutande af en del af pensionen.

Pension för Anna Magdalena Åkerman. (Forts.)

Herr Widén: Jag anhåller endast att få instämma i hvad de föregående talarne yrkat om afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Montgomery Cederhielm: Den här ifrågavarande Mamsell Åkermans fader hade, såsom Grefve Sparre nämnt, uppoffrat sin förmögenhet på sådana sträfvanden för mensklighetens bästa, som ingalunda äro inkomstgifvande. Han var en af de personer, som man kan kalla för ideologer, och dessa samla icke någon förmögenhet. Om icke staten på något sätt uppmuntrar och belönar deras sträfvanden, vet jag icke från hvilket håll en sådan uppmuntran skall komma dem till del. Jag tror, att man äfven häruti bör finna anledning att bevilja hvad nu blifvit föreslaget, eller en pension af 200 kronor åt hans efterlemnade dotter; och då Kammaren förut varit så frikostig i beviljandet af de pensioner, som blifvit föreslagna, kan jag ej föreställa mig, att Kammaren i fråga om detta lilla belopp skall visa någon större stränghet. Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Grefve Mörner, Axel: Jag hade ej ämnat yttra mig i denna fråga; men då så många af de öfriga ledemöterna af Stats-Utskottet ansett sig böra göra det, så anhåller jag att äfven få uttala min åsigt och instämma i det yrkande, som af Grefve Sparre med flere blifvit framställdt om afslag å Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Hr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma endast hade yrkats, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på ofvanämnnda yrkande, hvilken proposition med ja besvarades.

20:de—30:de punkterna.

Biföllos.

31:sta punkten.

Lades till handlingarne.

32:dra punkten.

Grefve Hamilton: Kongl. Maj:t har föreslagit för Fru Sondén, född Åkerman, en pension på allmänna indragningsstaten af 600 kronor. Såsom skäl för afslag å denna nådiga framställning har Utskottet anfört, att af de handlingar, som varit för Utskottet tillgängliga,

Pension för Medicinalrådet C. U. Sondéns enka.

Pension för Medicinalrådet C. U. Sondéns enka.

(Forts.)

icke kunnat utrönas, "till huru stort belopp räntegifvande värden ingått i behållningen i boet efter Medicinalrådet Sondén"; och har Utskottet antagit, att räntan på de kontanta tillgångar, som kunde förefinnas, skulle, jemte den pension Fru Sondén i öfrigt uppbär, vara tillräcklig för hennes utkomst. Jag är i tillfälle att upplysa, att den behållning, som, enligt hvad också Utskottet meddelar, vid Medicinalrådet Sondéns frånfälle förefans i hans bo, utgjorde 1,668 kronor i kontanta medel och 5,700 kronor i fordringar, bland hvilka likväl äfven ingick en lifassurans, deraf Sondén icke under lifstiden haft någon ränta, som kunnat bidraga till samlandet af något kapital; och hela den öfriga behållningen uppgick till 5,009 kronor 48 öre. Då man hör denna siffra, skulle man kunna antaga, att i boet funnes alldeles för mycket möbler och husgeråd för en ensam enka, och att en del deraf borde kunna realiseras för att öka det räntegifvande kapitalet i boet; men förhållandet är, att i dessa 5,009 kronor 48 öre ingår till ett värde af 3,000 kronor en liten lägenhet, som fru Sondén har rättighet att under sin lifstid bebo, ett sommarnöje, bestående af två rum och kök. I verkligheten blir då i boet kontanta medel till belopp af omkring 7,000 kronor, och husgeråd för omkring 2,000 kronor. Då således den utredning, som Utskottet ansett behöflig för bifall till Kongl. Maj:ts proposition, numera är vunnen, torde Kammaren ock inse, att den inkomst, enkan kan hafva af räntan på sitt kapital jemte den pension, hon i öfrigt eger uppbära, icke kan med de nu stegrade lefnadskostnaderna vara tillräckliga för äfven en ganska sparsam lefnad. Då man härjemte erinrar sig Medicinalrådets Sondéns förtjenster såsom läkare och särskildt med afseende å vården af sinnessjuka, åt hvilka man kan säga, att han under en lång följd af år på ett mycket uppoffrande sätt egnade hela sin verksamhet, och det på en tid då denna verksamhet var förenad med vida större obehag och svårigheter än för det närvarande, då staten sökt bereda någorlunda lämpliga lokaler för dessa olyckliga, så torde det icke vara för mycket begärdt, att Riksdagen måtte visa sin tacksamhet för en sådan verksamhet genom att icke sätta den efterlefvande enkan i för knappa omständigheter. Jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Ekman, Carl: Jag har icke för min del kunnat finna, att det af Utskottet anförda skäl innebär en tillräcklig anledning att afslå den pension, Kongl. Maj:t begärt för Medicinalrådet Sondéns enka, och jag har derföre låtit anteckna min reservation mot Utskottets hemställan i denna punkt. Sedan nu de upplysningar kommit Kammaren till del, som af den föregående talaren blifvit lemnade, tror jag, att äfven de som möjligen förut på grund af det skäl, som är af Utskottet i dess betänkande åberopadt, kunnat hysa någon tvekan att bifalla den Kongl. propositionen, skola finna denna sin tvekan undanröjd, och jag tager mig derföre friheten anhålla, att Kammaren måtte, med afslag å Utskottets hemställan i den nu föredragna punkten, bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

Pension för Medicinalrådet C. U. Sondéns enka.

(Forts.)

Herr Stråle: Ehuru den förste talaren redan derpå fäst uppuppmärksamheten, ber jag likväl att få såsom ett särskildt skäl för bifall till Kongl. Maj:ts proposition framhålla de stora förtjenster, Medicinalrådet Sondén inlagt om vården af vansinniga i vårt land. Herr Sondén var otvifvelaktigt den, som på sin tid mest sökte verka för en förbättrad anordning af hospitalen, och man kan säga, att han var föregångaren till Herr M. Huss, som sedan tog frågan om hand. Han har författat ganska upplysande och intressanta skrifter i detta hänseende, och jag anser honom såväl genom denna särskilda verksamhet som genom hans verksamhet i öfrigt hafva gjort sig väl förtjent af det erkännande, som skulle komma honom till del genom den föreslagna pensionens beviljande för hans enka.

Herr Wærn, Carl Fredrik: Jag kan icke underlåta att också lägga in mitt ord till förmån för den ifrågavarande pensionsansökningen, icke derföre att jag i ringaste mån betviflar utgången af denna Kammares beslut i frågan, men derföre att denna möjligen kan blifva föremål för gemensam votering. Jag har, ehuru visserligen endast under en kortare tid, varit i tillfälle att se den verksamhet, Medicinalrådet Sondén i lifstiden utvecklade för att bringa vårt hospitalsväsende på en bättre fot. Men hvad jag med säkerhet vet, är, att detta hospitalsväsen, när han tog frågan om hand, befann sig i ett så uselt skick, att det utgjorde en rigtig skamfläck för vårt land, och att vi till det allra väsentligaste hafva hans oegennyttiga och sjelfuppoffrande verksamhet att tacka för att det nu är annorlunda. Att hospitalen, hvilka fordom voro rigtiga tortyrkammare, i hvilka man plågade de vansinniga, nu blifvit så mycket bättre anordnade, är till största delen Sondéns förtjenst, och jag kan icke finna annat än att en sådan verksamhet i det allmännas tjenst är väl värd den sena belöningen, att en pension lemnas hans enka.

Herr Statsrådet Carlson: Jag önskar endast att få förena min röst med de talares, som redan yrkat bifall till den Kongl. propositionen, och jag vågar uttrycka den förhoppning, att Kammaren skall behjerta det behof, som verkligen förefinnes för enkan efter en man, som tidigare än de flesta och mer än de flesta verkat för lindrande af den olyckligaste bland alla sjukdomar.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma endast hade yrkats afslag å punkten och bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning, gjordes först proposition på bifall till punkten, hvarvid svarades nej, och sedermera proposition på ofvan berörda yrkande, hvilken proposition med ja besvarades.

33:dje punkten.

Bifölls.

34:de punkten.

Grefve Hamilton: Det händer någon gång, att man får hålla till godo med Stats-Utskottets afprutningsförslag, äfven då Utskottet icke derför gifvit något skäl. Så mycket mer bör man göra det, då Utskottet denna gång verkligen gifvit ett skäl, som åtminstone kan synas antagligt. Jag skall således icke yrka någon förändring i hvad Utskottet föreslagit; men då det kan synas besynnerligt, att Kongl. Maj:t för Stallmästaren von Bahr tillstyrkt en högre pension än hans lön, och jag på grund af embetspligt yttrat mig i frågan och dervid förordat pensionen, ber jag att få nämna, att pensionsbeloppet föreslagits, icke på grund af den fasta lönen, utan på grund af hela löneinkomsten, hvilken i och för sig var så obetydlig, att någon minskning deraf skäligen icke kunde ega rum. Det torde emellertid icke blifva alldeles omöjligt att, om Stats-Utskottets hemställan bifalles, på annan väg bereda något tillskott i pensionen, och Utskottets skäl synes mig här så pass afgörande, att jag icke vågar begära någon ändring i hvad Utskottet föreslagit, ehuru jag naturligtvis skulle rösta för pensionens bestämmande till det högre beloppet, om detta af någon påyrkades.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten bifölls.

35:te—37:de punkterna.

Biföllos.

38:de punkten.

Lades till handlingarne.

39:de punkten.

Bifölls.

40:de punkten.

Lades till handlingarne.

41:sta punkten.

Bifölls.

42:dra punkten.

Lades till handlingarne.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 15 och 19 dennes bordlagda Utlåtande N:o 58, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från Kronan tillhöriga gatehuset N:o 12 Rörum i Kristianstads län till plats för ny kyrkobyggnad för Rörums församling.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 15 och 19 dennes bordlagda Utlåtande N:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående skatteköp af det till Ramlösa helsobrunn upplåtna kronohemmanet Köpinge N:o 4, ett halft mantal i Raus socken inom Malmöhus län.

Skatteköp af kronohemmanet Köpinge. (Forts.)

Grefve Mörner, Axel: Stats-Utskottet har här, såsom Kammaren nyss varit i tillfälle att inhemta; tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Då jag för min del icke kan anse detta vara fullt lämpligt, må det tillåtas mig att deremot framställa några anmärkningar. Det är visserligen sant, att det ifrågavarande hemmanet skulle fortfarande, för den händelse det öfverlätes till brunnsbolaget, blifva med helsobrunnen förenadt och till dess nytta användas; men jag skulle dock tro, att vid en sådan öfverlåtelse bolaget borde tillförbindas att betala en något högre lösen, närmare motsvarande hemmanets verkliga värde. Den löseskilling, som är föreslagen att af bolaget erläggas, skulle i nu gällande mynt utgöra 4,000 kronor; taxeringsvärdet å hemmanet är 12,000 kronor, och det lärer väl vara temligen visst, att detta taxeringsvärde icke är för högt, utan snarare för lågt. Det har erinrats, att om man fastställde lösesumman högre än hvad här är föreslaget, skulle det kunna inträffa, att bolaget under sådana vilkor icke ville stå fast vid sitt erbjudande att lösa hemmanet, utan hellre läte det förblifva vid det gamla, då kronan fortfarande icke skulle erhålla högre inkomst af hemmanet än som för närvarande utgår i årlig skatt, eller 13 kronor, och att det således skulle vara med kronans egen fördel förenligt att åtnöjas med den föreslagna löseskillingen af 4,000 kronor, hvarå årliga räntan utgjorde 200 kronor, då dessutom den åsatta grundskatten skulle fortfara att till kronan ingå. Men jag vågar för min del tro, att bolaget skulle finna för sig förmånligt att lösa hemmanet äfven till det högre belopp, som motsvarar taxeringsvärdet, enär hemmanet har en större areal, än som för brunnens behof erfordras, och bolaget följaktligen med all säkerhet komme att framdeles, naturligtvis efter dertill i behörig ordning utverkad tillåtelse, försälja en del af hemmanslägenheten. Jag förutsätter nemligen, att en sådan tillåtelse icke skulle blifva bolaget förvägrad, då det väl skulle vara alltför obilligt att tvinga bolaget att behålla en större possession, än bolaget vill och för dess ändamål är behöfligt. Om då, hvilket torde vara antagligt, allra minst 8 eller 9 tunnland jord kunna afsöndras och bortsäljas, utan att derigenom bolaget får för litet öfver för sitt behof af jord, skulle bolaget, med de höga jordpris, som der i orten äro gängse, sannolikt åtminstone i det närmaste återfå hvad bolaget hade betalt för hela hemmanet.

Skatteköp af kronohemmanet Köpinge. (Forts.)

Då jag alltid för min del är en motståndare af att kronan gör presenter, vare sig till enskilda eller till bolag, då sådant icke är nödigt, vågar jag anhålla, att Kongl. Maj:ts proposition måtte endast på det sätt bifallas, att lösesumman för det ifrågavarande hemmanet bestämmes till 12,000 kronor, hvilket är hemmanets taxeringsvärde.

Herr Montgomery Cederhielm: Det här ifrågavarande hemmanet Köpinge N:o 4 är, på grund af ett Kongl. bref af år 1796, af kronan för en köpeskilling af 1,000 riksdaler specie inköpt till byggnadsplats samt för andra nyttiga inrättningar vid Ramlösa helsobrunn och för sådant ändamål upplåtet. Nu har direktionen för brunnsbolaget önskat att vinna skattemannarätt till hemmanet och begärt, att sådant måtte bolaget tillstädjas under de vilkor, som genom Kongl. kungörelsen den 15 December 1848 angående skatteköp äro föreskrifna, eller mot erläggande af tio års räntor. När denna fråga förevar i Kammarkollegium, tillstyrkte deremot kollegium, att bolaget skulle, för skattemannarättens vinnande, till kronan erlägga den köpeskilling, som kronan vid dess inköp af hemmanet derför betalt, eller 1,000 specier. Derpå har bolagets direktion ingått, och nu är frågan underställd Riksdagens pröfning. Det synes häraf, att på de vilkor, Kammarkollegium föreslagit och direktionen accepterat, kan transaktionen komma till stånd; men uppställer man nya vilkor, såsom Grefve Mörner ifrågasatt, och fordrar, att taxeringsvärdet skall läggas till grund för lösesummans belopp, då är det åtminstone mycket möjligt, att bolaget förklarar sig icke kunna gå in på det vilkoret, och något skatteköp blir då icke af, utan det fortgår såsom hittills, d. v. s. hemmanet blir fortfarande förenadt med helsobrunnen och får af bolaget disponeras, så länge bolaget fullgör sin skyldighet att använda hemmanet till byggnadsplats och andra nyttiga inrättningar för brunnen. Ty så länge upplåtelsevilkoren iakttagas, lärer staten svårligen kunna återtaga den donation, han en gång gjort.

Det må visserligen medgifvas, att hemmanet är mera värdt än dessa 1,000 specier; men jag kan icke se, hvad staten egentligen vinner på att nu icke uppgöra affären, då staten i annat fall får äfven framgent åtnöja sig med den nu utgående räntan af hemmanet, som är ungefär 13 kronor, utan att af hemmanet draga någon som helst annan nytta, under det att å andra sidan, om skatteköpet kommer till stånd, staten får, utom den årliga räntan, dessa 1,000 specier. Affären är fördelaktig äfven för bolaget, som derigenom erhåller full skatterätt till hemmanet, så att jag tror, att man med skäl kan säga, att det skulle lända till förmån för båda parterna, om Kongl. Maj:ts förslag vunne godkännande.

Vi hafva för öfrigt varit i tillfälle att se, huru sådana inrättningar som helsobrunnar förut kommit i åtnjutande af vida större koncessioner från statens sida, än som här är i fråga. Det var icke länge sedan Ronneby aktiebolag fick af kronan till skänks åtskilliga denna tillhöriga byggnader och tomter till ett värde, om jag minnes rätt, af 45,000 kronor, och detta utan alla andra vilkor, än att ett visst antal fattiga sjuka skulle af bolaget kostnadsfritt vid brunnen underhållas.

Här är det icke fråga om att få hemmanet till skänks, utan emot en lösen, som måhända är mindre än hvad hemmanet är värdt, men ändock temligen skälig, och jag tror således, att all anledning förefinnes att bifalla det förslag, Kongl. Maj:t framstält och Utskottet förordat.

Skatteköp af kronohemmanet Köpinge. (Forts.)

Herr Statsrådet Forssell: Såsom den siste talaren erinrat, har statsverket af hemmanet Köpinge alldeles ingenting mer att få än de 13 kronor, som äro hemmanet åsatta i ränta. Staten har icke fri dispositionsrätt öfver hemmanet, utan detta är i oupplöslig förening med Ramlösa helsobrunn upplåtet till egaren deraf på de vilkor, som gälla för vanliga kronohemman. Då nu är visadt, att för bolagets existens är af ganska stor vigt, att eganderätten till hemmanet på bolaget öfverlåtes, och då det väl må antagas, att kronan, som förut ganska frikostigt understödt denna brunnsinrättning, nu i ett kritiskt ögonblick icke bör undandraga sig att, så vidt möjligt, uppehålla inrättningen, synes mig, att den fördel, kronan bör betinga sig, icke borde vara större, än att den motsvarar kapitalvärdet af den ränta, kronan rättsligen eger att af hemmanet få. Men nu tillkommer den omständigheten, att för någon tid sedan kronan, för att komma i besittning af detta till Ramlösa helsobrunn upplåtna hemman, utlagt ett belopp af 1,000 specier, och på den omständigheten har Kammarkollegium grundat sin fordran, att, i stället för vanliga skatteköpsvilkor, måtte såsom ersättning för hemmanets afstående kräfvas 1,000 specier, evalverade till 4,000 kronor. För min del får jag bekänna, att jag finner denna fordran i sjelfva verket ganska sträng; det kan icke lemnas utan allt afseende, att i det köpeaftal, som uppgjordes om detta hemman, bestämdes, att de tusen specier, kronan skulle derför betala, finge erläggas i riksgäldssedlar, hvilka då hade knappt tredjedelen af sitt nominela värde. Vid sådant förhållande skulle icke utan fog kunna påstås, att 1,500 kronor vore en tillräcklig evalvation för dessa tusen specierna. Emellertid hade bolagets direktion, förr än ärendet förevar till pröfning hos Kongl. Maj:t, antagit det vilkor, Kammarkollegium uppstält, om erläggande af 4,000 kronor såsom löseskilling, och då således för Kongl. Maj:t förelåg ett anbud på detta belopp, var det knappast möjligt att hos Riksdagen hemställa om en lägre löseskilling.

Att, på sätt en ärad talare här midt öfver yrkat, uppställa taxeringsvärdet såsom beräkningsgrund för det belopp, hvartill eganderätten till hemmanet skulle afstås, synes mig alldeles icke öfverensstämma med rättvisa och billighet. Man måste besinna, att kronan på detta afstående af den formela eganderätten alls ingenting förlorar. Den ekonomiska fördelen för denna blir betydligt större, ity att räntan på 4,000 kronor är mycket större än de 13 kronor, staten nu har i årsinkomst af hemmanet; vilkoret, hvarunder hemmanet upplåtits till Ramlösa helsobrunn, qvarstår orubbadt, så att hemmanet endast och allenast i förening med helsobrunnen får af bolaget egas. Hvad som efter upplåtelsen återstår af eganderätten för kronan torde i allt fall vara af föga betydelse för kronan; men kan för bolaget vara nära

Skatteköp af kronohemmanet Köpinge. (Forts.)

nog ett vilkor för dess existens. Att då begagna sig af denna bolagets ställning, för att tilltvinga kronan en fördel, som den icke på annat sätt skulle kunna åtkomma, synes mig knappast värdigt, hvarföre jag vågar hemställa om bifall till den Kongl. propositionen.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Stats-Utskottets förevarande utlåtande och dels af *Grefve Mörner*, att Kammaren skulle bifalla Kongl. Maj:ts förevarande proposition på det sätt, att det belopp, hvarför Ramlösa helsobrunns nya aktiebolag skulle ega att till skatte lösa ifrågavarande hemman, bestämdes till 12,000 kronor; framställdes proposition på bifall till utlåtandet och besvarades med ja.

Kammaren åtskildes kl. 2 e. m.

In fidem
O. Brakel.

Stockholm, Isaac Marcus' Boktryckeri-Aktiebolag, 1876.